

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Mezinárodních Studií

Vít Masare

**Francouzská reakce na Maďarskou revoluci
1956**

Bakalářská práce

Praha 2010

Autor práce: **Vít Masare**
Vedoucí práce: **PhDr. Ondřej Matějka**
Oponent práce: **Michel Perottino Doc., PhD.**
Datum obhajoby: 2010
Hodnocení:

Bibliografický záznam

MASARE, Vít. *Francouzská reakce na Maďarskou revoluci 1956*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut Mezinárodních Studií, 2010. 52s. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Ondřej Matějka

Anotace

Bakalářská práce „Francouzská reakce na Maďarskou revoluci 1956“ je komplexní analýzou událostí spojených s maďarským ozbrojeným povstáním proti vládnoucímu totalitnímu komunistickému režimu na podzim roku 1956. Zaměřuje se na reakci ze strany Francouzské republiky, francouzských médií, veřejnosti a intelektuálů. Zabývá se rovněž situací maďarských imigrantů, kteří do Francie přišli v důsledku potlačení Maďarské revoluce sovětskou armádou. Klíčovou otázkou této práce je zamyšlení nad vlivem, který mělo dění v Maďarsku na situaci ve Francii a zároveň nad mírou, kterou naopak aktivity vycházející z Francie ovlivnily průběh Maďarské revoluce samotné. Maďarské události z dlouhodobého hlediska nepochybně ovlivnily zejména pozici Francouzské komunistické strany PCF a její podporu ze strany prominentních intelektuálů. Nejprokazatelnějším příkladem je názorová změna, ke které došlo u Jean-Paul Sartrea. Na druhé straně britsko-francouzské angažmá v oblasti Suezského průplavu podstatným způsobem ovlivnilo podmínky, za kterých byla Maďarská revoluce posuzována mezinárodním společenstvím na půdě OSN. Práce je napsaná metodou kompilace založené na studiu sekundárních zdrojů.

Annotation

Bachelor thesis „French reaction to the Hungarian revolution 1956“ is a complex analysis of the events connected to the Hungarian armed uprising against the ruling totalitarian communist regime in the autumn of 1956. It is focused on the reaction from the side of the French republic, French press, public and intellectuals. It also treats the situation of the Hungarian immigrants who came to France in the aftermath of the suppression of the Hungarian revolution by the Soviet army. The key question that this paper deals with is the reflection upon the role that the Hungarian events played for France at that time and upon the measure of influence of various French activities on the

development of the Hungarian revolution itself. The Hungarian events especially influenced the position of the French Communist Party (PCF) and its support from the side of prominent intellectuals. The most evident case is the one of Jean-Paul Sartre. On the other hand the British-French engagement in the Suez Canal area influenced in an important way how the Hungarian revolution got treated by the international community in UN. This paper is written by the method of compilation based on secondary sources.

Klíčová slova

Francie, Maďarsko, 1956, revoluce, diplomacie, komunismus, intelektuál, exil, historie

Keywords

France, Hungary, 1956, revolution, diplomacy, communism, intellectual, exile, history

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne

Vít Masare

Poděkování

Za vytvoření výborných studijních podmínek a za pomoc, která umožnila sepsání této práce, bych rád poděkoval celé rodině, Kenéz Kitti, Renatě Knýové a Radiu 1. Rád bych rovněž poděkoval oněm Maďarům, kteří se v roce 1956 odhodlali k odporu, a díky kterým jsem zde měl o čem psát.

Obsah

ÚVOD	- 8 -
1. FRANCIE V ROCE 1956	- 12 -
1.1 NESTABILNÍ PARLAMENTNÍ SYSTÉM.....	- 13 -
1.2 KOMPLIKOVANÁ DEKOLONIZACE	- 13 -
1.3 NÁSTUP KOMUNISMU	- 14 -
1.4 MENŠINOVÁ VLÁDA REPUBLIKÁNSKÉ FRONTY	- 15 -
2. OHLAS MAĎARSKÉHO POVSTÁNÍ NA MEZINÁRODNÍ POLITICKÉ SCÉNĚ	- 17 -
2.1 OFICIÁLNÍ FRANCOUZSKÁ REAKCE	- 17 -
2.2 SUEZSKÁ KRIZE VYPUKÁ	- 19 -
2.3 EMANCIPE REVOLUČNÍHO MAĎARSKA.....	- 21 -
2.4 SOVĚTSKÁ INTERVENCE	- 23 -
3. MAĎARSKÁ REVOLUCE VE FRANCOUZSKÝCH MÉDIÍCH	- 25 -
3.1 ZPRÁVY V KOMUNISTICKÉM TISKU	- 25 -
3.2 ALTERNATIVNÍ VERZE V PRAVICOVÝCH MÉDIÍCH.....	- 27 -
4. REAKCE NA SOVĚTSKOU INTERVENCI	- 28 -
4.1 FRANCOUZSKÝ TISK	- 28 -
4.2 REAKCE FRANCOUZSKÉ VEŘEJNOSTI	- 29 -
4.3 INTELEKTUÁLOVÉ.....	- 31 -
4.4 ZVLÁŠTNÍ PŘÍPAD JEAN-PAUL SARTRE.....	- 34 -
5. MAĎARSKÝ EXIL VE FRANCII	- 37 -
5.1 POREVOLUČNÍ IMIGRAČNÍ VLNA 1956	- 37 -
5.2 DVĚ STARŠÍ EXILOVÉ KOMUNITY.....	- 39 -
5.3 SNAHY O LEGITIMIZACI MAĎARSKÉHO POLITICKÉHO EXILU VE FRANCII	- 40 -
5.4 KONEC FRANCOUZSKÉHO ZÁJMU S NÁSTUPEM CHARLESE DE GAULLEA	- 42 -
ZÁVĚR	- 43 -
POUŽITÁ LITERATURA	- 45 -
SEZNAM PŘÍLOH	- 47 -
PŘÍLOHY	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA. - 48 -
ENGLISH SUMMARY	- 51 -

Úvod

Tato práce si klade za cíl nahlédnout zejména do událostí z podzimu roku 1956, kdy se ve Střední Evropě odehrála dvě protikomunistická povstání, z nichž ono maďarské vyvrcholilo krvavými vojenskými střety pár tisíc zástupců malého – ani ne desetimilionového – národa proti největší a nejlépe vybavené armádě té doby. Zajímavé je srovnání možností Francie – jedné ze tří západních velmocí – k ovlivnění maďarských událostí, s faktickou odezvou ze strany francouzských politiků a společnosti. Krom toho se práce zabývá rovněž otázkou maďarského exilu ve Francii a aspekty jeho fungování se zaměřením na období těsně následující po Maďarské revoluci. Hlavním výzkumným záměrem mé práce je vytvořit ucelený socio-politický přehled vztahů mezi Francií a Maďarskem v této krizové době a odpovědět následně na otázku, která z těchto dvou zemí ovlivnila víc dění v zemi druhé. Stanovená hypotéza je obhajobou teze, že Francie svou mezinárodně politickou aktivitou nepřímo negativně ovlivnila průběh Maďarské revoluce, kdežto naopak Maďaři svými činy přiměli významné osobnosti francouzské společnosti k pozitivní sebereflexi.

K výběru tohoto tématu mě inspirovala kombinace tří faktorů. V mé rodině je několik exulantů, kteří emigrovali na Západ v období komunistické nadvlády v Československu. Téma emigrace a komplikovaného udržování kontaktů se zahraničními krajany jsem již od mala vnímal jako podstatnou součást středoevropské reality. Rovněž mě silně ovlivnila rodinná historie majetku zestátněného komunisty a osobní perzekuce mého dědy v podobě mj. několikaleté služby u PTP na počátku 50. let. Vlivem delší doby strávené během posledních let v Maďarsku, jsem se – sice pomalu, ale s velkým zájmem – snažil o pochopení tamější kultury a mentality. Přitom jsem pochopil, že i dnes – více než 50 let poté, co se odehrály – mají události roku 1956 pro současnou Maďarskou společnost klíčovou roli.

V říjnu 1956 došlo v Maďarsku k největšímu ozbrojenému povstání proti komunistickému režimu ve Východním bloku a jako na takové na něj většina Maďarů i dnes se značnou hrdostí pohlíží. Povstání sice bylo krvavě potlačeno, nicméně na rozdíl od jiných národů se Maďaři o masivní aktivní odpor alespoň pokusili. Akademický rok

2008/2009 jsem strávil na studiích ve Francii. V rámci svého pobytu jsem se zaměřil na otázku imigrace a fungování imigrantských komunit, kde je spojení k tématu maďarského exilu ve Francii logické. V současné době se z pracovních důvodů setkávám se značným množstvím Francouzů přijíždějících do Čech a v Maďarsku jsem dokonce svědkem „malé francouzské kulturní invaze“. Jestliže nyní jsou kontakty mezi těmito třemi státy na všech úrovních velmi živé, a řekněme, že vřelé, zajímalo mě, co si Francouzi o Maďarsku mysleli a jak reagovali na tamější dění v roce 1956. Kladl jsem si otázku, jestli měla Francie na maďarské události nějaký vliv, či jestli to bylo spíš dění v Maďarsku, které nějak ovlivnilo tehdejší Francii.

Má práce je rozdělena do pěti kapitol, z nichž všechny mají čtyři podkapitoly s výjimkou kapitoly třetí, kratší, která je věnovaná reakci francouzských médií. První kapitola nazvaná *Francie v roce 1956* nastiňuje zásadní problémy, se kterými se Francie té doby potýkala, a které sehrály roli při vytváření francouzské reakce vůči Maďarské revoluci. Kapitola druhá, *Ohlas Maďarského povstání na mezinárodní politické scéně*, se zabývá mezinárodněpolitickou pozicí maďarské otázky se současným zdůrazněním aktivit a hlavních zájmů francouzské diplomacie. Kapitola třetí, *Maďarská revoluce ve francouzských médiích*, slouží k nastínění představy o míře informovanosti francouzské veřejnosti ohledně maďarských událostí a k naznačení dělicí linie napříč francouzskou společností, která od sebe oddělovala zastánce a odpůrce politiky Sovětského svazu. Čtvrtá kapitola, *Reakce na sovětskou intervenci*, se věnuje konkrétním projevům odporu vůči sovětské vojenské intervenci ze dne 4. listopadu 1956. Poslední, pátá kapitola, *Maďarský exil ve Francii*, zkoumá podmínky přijetí a následného fungování maďarské porevoluční emigrace ve Francii.

Jako hlavní zdroj pro tvorbu tohoto dokumentu jsem použil sekundární literaturu, se kterou jsem se seznámil buďto během studijního pobytu ve Francii nebo využívajíc domácích zdrojů dostupných v Čechách či v on-line elektronických databázích. Pro rámcové zasazení práce do historie čtvrté francouzské republiky jsem použil několik všeobecných studií zabývajících se historií právě tohoto období francouzských dějin. Jednalo se zejména o knihu *Les Années cinquante : la vie politique en France, l'économie, les relations internationales, l'Union française*¹, jejíž autorkou

¹ Colette Bourdache, *Les Années cinquante : La vie politique en France, l'économie, les relations internationales, l'Union française*(Paris :Fayard, 1980), 585pp.

je Colette Bourdache. Kniha *La République se meurt 1956-58*² od Michela Winocka, mi pak umožnila bližší pochopení francouzské situace v roce 1956. Ke studiu událostí přímo navazujících na Maďarskou revoluci jsem použil několik monografií zabývajících se buď přímo Maďarskou revolucí, paralelně probíhající Suezskou krizí, či dokonce přímo děním v Paříži v listopadu 1956. V tomto ohledu mi nesmírně pomohla studie Jean-Pierre Bernarda *Novembre 1956 à Paris*³ věnující se lidovým bouřím a nepokojům, které se v Paříži odehrály jako odezva na sovětskou intervenci v Maďarsku. Co se týče maďarské revoluce jako takové, zde mi nejlépe posloužila dvojice prací od známého představitele maďarského exilu ve Francii François Fejtő : *Budapest, l'insurrection*⁴ a *La tragédie hongroise*⁵. Dále jsem využil i monografii napsanou Henri-Christianem Giraudem pod názvem *Le printemps en octobre*⁶. Informace ohledně diplomatického jednání mezi velmocemi a dění zejména na půdě OSN jsem čerpal hlavně z textu *L’Affaire de Hongrie et la question algérienne à l’ONU*⁷ od Lászla Jánose Nagye. Tento text vyšel ve sborníku *La Crise des Empires Suez-Budapest 1956*, vydaného v roce 2006 u příležitosti 50. výročí Maďarské revoluce, jakožto závěrečný výstup z mezinárodní konference věnované Maďarské revoluci a Suezské krizi. Ze stejného sborníku jsem použil i text od Miklóse Nagye s názvem *Les Répercussions de la révolution hongroise dans le Parti Communiste Français*⁸. V otázce reakce francouzských médií jsem nejvíce zužitkoval rozsáhlý přehled dobových novinových článků a jiných dokumentů reflektujících Maďarskou revoluci, které vyšly souborně pod názvem *La Révolution hongroise: histoire du soulèvement d'octobre d'après les documents, les dépêches, les rapports des témoins oculaires et les réactions mondiales*

² Michel Winock, *La République se meurt 1956-58* (Paris : Seuil, 1985) 285pp.

³ Jean- Pierre Bernard, "Novembre 1956 à Paris," *Vingtième siècle. Revue d'histoire*, vol. 30, No. 30 (1991), pp. 68-81., http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/xxs_0294-1759_1991_num_30_1_2376.

⁴ François Fejtő, *Budapest, l'insurrection* (Bruxelles : Edition Complexe, 1990) 217pp.

⁵ François Fejtő, *La tragédie hongroise* (Paris : Pierre Horay, 1996) 356pp.

⁶ Henri-Christian Giraud, *Le Printemps en octobre* (Monaco : Edition du Rocher, 2006) 811pp.

⁷ László János Nagy, "L’Affaire de Hongrie et la question algérienne à l’ONU," in *La Crise des Empires Suez-Budapest 1956: Actes du colloque internationale, Szeged 29.-30. IX. 2006* (Szeged: JATE Press, 2007) 205pp.

⁸ Miklós Nagy, "Les Répercussions de la révolution hongroise de 1956 dans le Parti Communiste Français," in *La Crise des Empires Suez-Budapest 1956: Actes du colloque internationale, Szeged 29.-30. IX. 2006* (Szeged : JATE Press, 2007) 205pp.

*réunis*⁹, a za jejichž vydáním stál kolektiv autorů pod vedením Melvina Laskyho a Raymonda Arona. Jelikož má práce není zaměřena primárně na studium mediálního pokrytí Maďarské revoluce, nýbrž na vytvoření komplexního obrazu francouzské reakce, nepovažoval jsem za nutné podniknout rozsáhlejší výzkum v dobových pramenech. Roli médií jsem chápal jen jako úlohu zprostředkovatele informací a tudíž faktor tvořící nálady ve společnosti – ne tedy reakci samotnou. Pro údaje o nákladech jednotlivých deníků, respektive jejich popularitě, jsem použil údajů z článku *La presse française et la crise de Suez*¹⁰ od Jacques Kaysera, a zvláště v otázce komunistického deníku *l'Humanité*, i knihy francouzské specialistky na dějiny Francouzské komunistické strany Annie Kriegel pod názvem *Les Communistes français*¹¹. V další části své práce se věnuji problému reakce intelektuálů a mezi nimi zejména Jean-Paul Sartrea. Zde mi nejlépe posloužila další obsáhlá publikace od Michela Winocka pojmenovaná *Le Siècle des intellectuels*¹² a kniha amerického autora Marka Postera *Existential Marxism in Postwar France*¹³, věnující se blíže tehdejšímu názorovému posunu u Jean-Paul Sartrea. Posledním oddílem mé práce je kapitola věnovaná maďarskému exilu ve Francii. Zde jsem čerpal zejména z dvou článků od Antoina Marése *Exilés d'Europe centrale depuis 1945*¹⁴ a *Témoignages d'exilés et de réfugiés politiques d'Europe Centrale en France après 1945*¹⁵. Komplexní rámec pro toto téma mi pak poskytla kniha Stéphanea Dufoix *Politiques d'exil – Hongrois, Polonais et Tchécoslovaques en France après 1945*¹⁶.

⁹ Melvin J. Lasky, François Bondy and Raymond Aron, eds., *La Révolution hongroise: histoire du soulèvement d'octobre d'après les documents, les dépêches, les rapports des témoins oculaires et les réactions mondiales réunis* (Paris : Tribune libre, 1957) 332pp.

¹⁰ Jacques Kayser, "La presse française et la crise de Suez," in *Politique étrangère*, Vol. 22, No. 2, 1957, pp. 203 – 213., http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/polit_0032-342x_1957_num_22_2_2496.

¹¹ Annie Kriegel, *Les Communistes français* (Paris : Seuil, 1968) 320pp.

¹² Michel Winock, *Le Siècle des intellectuels* (Paris : Seuil, 1997) 700pp.

¹³ Mark Poster, *Existential Marxism in Postwar France: From Sartre to Althusser* (Princeton : Princeton University Press, 1975) 416pp.

¹⁴ Antoine Marès, "Exilés d'Europe centrale depuis 1945," in *Toute la France: histoire de l'immigration en France au XXe siècle*, ed. Laurent Gerverau, Pierre Milza and Émile Temime (Paris : Somogy, 1998) 285pp.

¹⁵ Antoine Marès, "Témoignages d'exilés et de réfugiés politiques d'Europe Centrale en France après 1945," in *Matériaux pour l'histoire de notre temps*, Vol. 44, 1996, pp. 48-54., http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/mat_0769-3206_1996_num_44_1_403054.

¹⁶ Stéphane Dufoix, *Politiques d'exil – Hongrois, Polonais et Tchécoslovaques en France après 1945* (Paris – Presses Universitaires de France, 2002) 314pp.

Celkově se dá shrnout, že s výjimkou tématu osoby Jean-Paul Sartrea se ostatním otázkám věnovali převážně francouzští, maďarští, či maďarští exiloví autoři. Nicméně u žádného z nich jsem se nikde nesešel s komplexnějším přehledem vztahů mezi oběma zeměmi ve zkoumaném období. Vždy se jednalo buď o studie sledující události v Maďarsku, či naopak jevy čistě francouzského charakteru, kde byla maďarská otázka jen krátce okrajově zmíněna. Mým cílem je tato fakta spojit dohromady.

Evropa byla tehdy rozdělena na dva na první pohled takřka neprostupné politické tábory a skupina vzbouřená proti jednomu z nich se musela zákonitě snažit hledat alespoň nějakou ochranu a podporu u bloku druhého. Maďaři, minimálně od vyhlášení vystoupení z Varšavského paktu, o pomoc žádali a nutně ji potřebovali. V jaké situaci se ale tehdy nacházela Francouzská republika? Jak tehdy reagovala a co jí k tomu vedlo? V rámci reakce francouzské společnosti jsem se pokusil poukázat na zprostředkovatelskou roli médií a následnou odezvu názorově rozdělené francouzské veřejnosti a intelektuálů. Francie je známa značnou schopností politické aktivizace svých občanů a její intelektuálové už od dob Dreyfusovy aféry představovali respektovaný hlas svého národa. Mezi intelektuály té doby hrál vůdčí roli zejména Jean-Paul Sartre. Jeho reakci jsem věnoval samostatnou kapitolu. Jak reagovala francouzská veřejnost na rodící se a vzápětí umírající naději na svobodu maďarského lidu? Reagovala jednotně, či rozděleně? Jaké bylo postavení a přivítání, jehož se následně dostalo ve Francii maďarským uprchlíkům? Podporovala je nějak francouzská vláda? To vše jsou otázky a témata, která jsem se pokusil zpracovat.

1. Francie v roce 1956

Podíváme-li se na stav Francouzské republiky v předvečer budapešťských událostí, nalzáme zemi potýkající se s mnoha problémy. Sice se o popisované době mluví jako o součásti tzv. „Slavných třiceti let“¹⁷(1944-1974) – období výrazného hospodářského rozkvětu Francie spojeného s modernizací země, jejího správního systému, infrastruktury i společenského myšlení – nicméně rok 1956 stojí stále teprve na samém počátku všech těchto změn. Nová, poválečná, čtvrtá francouzská republika v mnohém představovala pokročilejší prostředí a společnost než její předchůdkyně – třetí republika – z konce třicátých let. Nicméně v otázkách většiny hlavních

¹⁷ „Trente glorieuses“

předválečných potíží zůstalo vše při starém. Důležitou roli hrála hlavně snaha Charlese de Gaulle o navození dojmu continuity mezi Francií před porážkou z roku 1940 a Francií vítěznou z roku 1944 resp. 1945. V tomto směru je potřeba poukázat na několik nejdůležitějších problémů, z nichž některé se objevily až teprve po válce.

1.1 Nestabilní parlamentní systém

Ačkoliv už v době předválečné byla jednou z nejdiskutovanějších politických výzev reforma politického systému nestabilní parlamentní republiky, nová čtvrtá republika zůstala stejně parlamentně-demokratickým a možná minimálně stejně křehkým politickým prostředím. Centralizace moci reprezentovaná zdiskreditovaným a odsouzeným Pétainovým režimem a přitom v lehčí formě požadovaná de Gaullem v té době ještě neměla šanci na úspěch. Druhý lednový den roku 1956 se odehrály francouzské parlamentní volby. Byly teprve třetí za dobu trvání čtvrté republiky, avšak jejich cílem bylo přispět ke jmenování už dvacáté vlády za posledních devět let. Tak časté střídání vlád rozhodně nenahrávalo stabilitě země, a to včetně zahraniční politiky. S přihlédnutím k vojenské porážce během druhé světové války tato situace rozhodně neprospívala chápání Francie jako světové velmoci. Francie se tak sice snažila prezentovat, ale v porovnání se supervelmocemi USA a SSSR a jejich relativně dlouhověkými administrativami se musela jevit jako stát, jenž má dost problémů s domácí situací, natož aby se ještě mohl nějak zásadně vyjadřovat k otázkám zahraniční či globální politiky.

1.2 Komplikovaná dekolonizace

Druhým problémem byla otázka dekolonizace. Některé francouzské kolonie sehrály během druhé světové války důležitou roli při podpoře hnutí Svobodné Francie. Ať už přímým příklonem na stranu Londýnského odboje vedeného de Gaullem (to se týkalo jen minima kolonií), či v podobě pozdějšího zapojení do osvobozování Francouzské Afriky a metropolitní Francie, tentokrát to byly neoddiskutovatelně kolonie, které zásadně napomohly osvobození mateřského státu. Lidské i materiální oběti položené tzv. „indigènes“ – původními obyvateli kolonií – za zemi jejich evropských pánů nebyly vynakládány bezděčně. Cílem mnoha těchto vojáků bylo uznání osobních zásluh spojené s uznáním politickým. Uznáním jejich národa, země a jejich politických požadavků. Požadavkem číslo jedna byla zásadní revize koloniálního

systemu. Podobná situace už sice nastala po první světové válce, během které za Francií bojovalo okolo 500 000 afrických vojáků, tehdejší příspěvek kolonií do válečného konfliktu však nebyl tak obrovský a očividný jako během války druhé. Rozdíl byl zejména v tom, že tentokrát byla druhá největší koloniální mocnost – Francie – fakticky vojensky poražena a po jistou dobu se plně podřídila původnímu nepříteli. Velká Británie utrpěla citelnou koloniální porážku v podobě ztráty Singapuru, podobně jako už Němci poražené Nizozemsko v případě Nizozemské Východní Indie. I ostatní evropští kolonizátoři (Belgie a Itálie) v důsledku vojenských porážek ztratili hodně ze svého zbývajícího respektu. K moci se přitom dostaly dvě antikolonialisticky zaměřené supervelmoci a celosvětová situace tudíž nahrávala různým hnutím za uznání autonomie, či přímo za nezávislost. De Gaulleův Brazzavillský projev z konce ledna 1944 pak dodal novou naději všem nacionálním hnutím po celé francouzské koloniální říši. V roce 1946 bylo dosaženo prvního kroku na cestě ke zrovnoprávnění tzv. „indigènes“ v rámci nově vytvořené Francouzské unie. Jeho míra však zdaleka nenaplnovala očekávání většiny národních vůdců a Francie se tak postupně ocitla v několika ozbrojených dekolonizačních konfliktech, jejichž průběh z pohledu metropole nevypadal moc pozitivně.

1.3 Nástup komunismu

Poválečná politická scéna ve Francii se potýkala ještě s jedním problémem. Tím problémem byl komunismus, respektive Parti Communiste Français¹⁸ (PCF) a její pozice ve společnosti a na politické scéně. V ilegalitě už od počátku Pétainova režimu, komunistická strana, zejména po německé invazi do Sovětského svazu v červnu 1941, vytvořila rozsahem, organizací a počtem bojovníků největší a nejvýkonnější odbojovou síť ve Francii. Tím ovšem značně stoupla na vlivu a popularitě a po osvobození v roce 1944 se stala nejsilnější stranou na francouzské politické scéně. Pomineme-li samu ideologickou podstatu této strany, pak jejím největším problémem byla její přílišná závislost na politice tvořené v Moskvě a protisystémovost. Od konce přechodného poválečného období vlády tzv. „tripartity“ v roce 1947 se poslanci PCF a spolu s nimi i více než čtvrtina francouzských voličů ocitla v izolaci bez možnosti ovlivňovat výkonnou moc v zemi. Zbytek politického spektra je odmítal a PCF odmítala zbytek spektra. PCF vedená prakticky po celých dlouhých 34 let mezi rokem 1930 a 1964

¹⁸ Francouzská Komunistická Strana

Mauricem Thorezem byla stranou pevně stalinistickou. Sama se dokonce titulovala jako „nejstalinističtější ze stalinistických“.¹⁹ Fungovala na principu jednomyslného schvalování návrhů svého ústředního výboru. Uvnitř stranické struktury nebyla tolerována žádná stranická autokritika a ti, kdo se k ní případně odhodlali, byli ihned vyloučeni. ÚV PCF byl navíc přímo napojen na Moskvu a v podstatě kopíroval moskevská politická rozhodnutí. S nástupem Chruščova se sice PCF poněkud emancipovala, ale to jen v tom slova smyslu, že jí nebyla po chuti Chruščovova kritika kultu osobnosti a destalinizace. Například Chruščovova známá zpráva z XX. sjezdu KSSS, kterou ve Francii jako první zveřejnil v červnu 1956 deník Le Monde²⁰, byla navenek představiteli PCF prezentována jen jako „zpráva přičítaná údajně Chruščovovi“. Přitom všichni věděli, že zpráva opravdu prezentuje názory současného vůdce Sovětského svazu.²¹ Strana neměla zájem o ústupky, které by jí umožnily podílet se na vládě, a namísto toho se přetvořila v početnou komunitu kritiků a destabilizátorů režimu čtvrté republiky. Na druhou stranu je nutné uznat, že kritika byla mnohokrát na místě a často poukazovala na skutečně nejpálčivější francouzské problémy. Jednoznačně však PCF chyběla však konstruktivnost a kritika směrem do vlastních řad.

1.4 Menšinová vláda Republikánské fronty

Volební výsledky (viz. Tab. 2) dvou hlavních politických uskupení ve volbách z ledna 1956 byly v dané situaci zhruba vyrovnané a prezident René Coty musel rozhodnout o jmenování premiéra buď z levicového koaličního uskupení Republikánská fronta, které vedl charismatický Pierre Mendès-France, nebo ze Středopravé koalice bývalého předsedy vlády Edgara Faurea. Zbylí komunisté i UDAC alias „pujadisté“ byli už předem pasováni pouze do role sice velmi silné, nicméně nekonstruktivní a nesourodé opozice. Přestože podle veškerých očekávání to měl být populární Mendès-France, kdo měl být pověřen sestavením vlády, konečné slovo padlo nečekaně na Guy Molleta – předsedu socialistické SFIO²², nejsilnější strany z Republikánské fronty. Důvodem byla údajně přílišná neevropskost Mendès-France (během jeho vládního

¹⁹ (Winock 1985, 81)

²⁰ (Winock 1997, 502)

²¹ (Winock 1985, 80)

²² *Section Française de l'Internationale Ouvrière – Francouzská Sekce Dělnické internacionály*

předsednictví v roce 1954 Francie odmítla program Evropského obranného společenství) a lepší schopnost Molleta získat si podporu napříč politickým spektrem.²³

Ve finále Guy Mollet utváří menšinovou levicovou vládu, jejíž vznik je podpořen i hlasy PCF, která tentokrát plně v souladu s chruščovovskou vizí „mírového soužití“ přistupuje na omezenou spolupráci se socialisty.²⁴ Mezi jejími členy můžeme nalézt například ministra zahraničí Christiana Pineau (SFIO), ministra spravedlnosti François Mitteranda (UDSR), či ministra bez portfeje Pierra Mendès-France (PRS). Guy Mollet má zájem na pokračování v procesu sjednocování Evropy, stejně jako na vylepšení vztahů se Sovětským svazem. Z toho pramení jarní návštěvy Molleta a Pineaua v Moskvě.²⁵ Vláda je zároveň ihned vtažena do tehdejšího francouzského problému číslo jedna: Alžírské války. Na vyhrocující se události v Alžírsku nepřímo navazují i problémy spojené s jinou severoafrickou zemí. V Egyptě je tou dobou už čtyři roky u moci autoritativní prezident Gamal Násir. Přes původně dobré vztahy se Západem se začíná rychle přiklánět k Chruščovovu Sovětskému svazu. Vrcholem všeho je znárodnění společnosti Suezského průplavu dne 26. června 1956 v reakci na nezájem USA o financování projektu Asuánské přehrad. Na používání průplavu měli přitom ještě na dalších sedm let koncesi Britové a Francouzi. Tato akce, výhrůžky Izraeli a zejména silné podezření, že Egypt podporuje alžírskou protifrancouzskou FLN, vedou francouzskou a britskou vládu k akci. Dne 19. října se v Ženevě schází francouzští, britští a izraelští zástupci a dojednávají plán řešení, jak se postavit onomu „egyptskému Hitlerovi“, jak bývá Násir v té době neoficiálně titulován.²⁶ O tři dny později dne 22. října je napětí zvýšeno incidentem, při kterém bez konzultace s vládou francouzské letectvo přinutí k přistání egyptské letadlo nesoucí na palubě alžírského vůdce Ben Bellu, jenž je poté Francouzi zatčen.²⁷

²³ Pascal Goetschel and Bénédicte Toucheboeuf, *La IVe République : La France de la Libération à 1958* (Paris : Librairie Générale Française, 2004), 451.

²⁴ (Winock 1997, 501)

²⁵ Denis Lefévre, *Guy Mollet – Le Mal aimé* (Paris : Plon, 1992), 213.

²⁶ Ibidem, 245.

²⁷ Jean-Jacques Becker, *Histoire politique de la France depuis 1945* (Paris : Armand Collin, 2008), 67.

2. Ohlas maďarského povstání na mezinárodní politické scéně

2.1. Oficiální francouzská reakce

V období okolo 23. října, kdy propuká v Budapešti lidové povstání, tedy francouzská čtvrtá republika rozhodně nezažívá své nejkřídlnější období. Po předchozích událostech se ministři vládnoucí koalice zrovna plně věnují přípravám Suezské operace a jakýkoliv jiný problém pro ně tak může znamenat pouze nepříjemnou překážku. Menšinová Molletova vláda se navíc potýká s poklesem podpory u značné části levice, které vadí její alžírská politika stvrzená jmenováním Roberta Lacoste na post alžírského guvernéra. Jeho metody práce rozhodně neodpovídají dříve prezentovaným socialistickým idejím o řešení krize. Schvalování vlády pevné ruky a represe bez ústupků spojené s fyzickým mučením je v očích značné části levice typicky pravicová a navíc kolonialistická záležitost.

Po několik prvních dní budapešťského povstání většina Francie pořádně neví, co se v Maďarsku děje a jak na to reagovat. Když ovšem po několika dnech konečně vystoupí ministr zahraničí Christian Pineau s veřejným prohlášením, není o jeho zahraničněpolitické příslušnosti k levici – části politického spektra více nakloněné Sovětskému svazu – pochyb. Ministr je velmi zklamaný z nečekaného vývoje ve vztazích Západu se Sovětským svazem a musí natrvalo opustit ideu politického tání, již byl do té doby příznivcem. Stále se však ještě k událostem ve Východním bloku vyjadřuje s rezervou. Dne 26. října sděluje Pineau novinářům, že „maďarský problém rozhodně bude předmětem diskuze mezi třemi západními velmocemi, ale už samo dokazování toho, že sovětská armáda intervenovala bez maďarského pozvání, bude značně komplikované“.²⁸ Právě Christian Pineau si totiž v tu dobu byl více než dobře vědom, že to bude mj. právě způsob francouzské angažovanosti v severní Africe, co bude do značné míry ztěžovat jakákoliv protisovětská opatření. V oficiálním proslovu ministra zahraničí z téhož dne věnovanému situaci v Polsku a Maďarsku už ministerstvo zahraničí přitvrzuje. Přitvrzuje ovšem směrem k budapešťským povstalcům, kteří se marně obracejí k Západu se svými žádostmi o pomoc. Text oficiálního projevu ministra zahraničí Pineau z 26. října se dá shrnout do čtyř bodů: 1) Sovětský svaz se dopustil vážného pochybení, když se rozhodl potlačit maďarské povstání vojenskou silou

2) Západ se však nesmí snažit využívat současných událostí pro obracení východních zemí proti směru jejich historického a hospodářského vývoje 3) Úplné přerušení vazeb mezi těmito zeměmi a Sovětským svazem by vedlo pouze k posílení sovětských stalinistických živelů a to by byl konec veškeré demokratizace 4) Vůle po nezávislosti některých národů a jejich komunistických stran vůči Sovětskému svazu nesmí být využívána Západem nad rámec toho, co je rozumné a nezbytné.²⁹

V neděli 27. října dostává francouzský ministr zahraničí depeši z New Yorku přímo od tehdejšího předsedy Rady bezpečnosti OSN – Francouze Bernarda Cornut-Gentille. V ní předseda Rady bezpečnosti informuje francouzského ministra o aktuální pozici francouzské zahraniční politiky a jejím vnímání zbytkem světa. Zaměřuje se přitom zejména na vztah událostí v severní Africe a v Maďarsku.

*„Francie je izolovaná, její alžírská politika je mezinárodním společenstvím považována za reakcionářskou. V otázce Suezů se Francie nemůže spolehnout na Washington, který dokonce uvažuje o převzetí francouzských pozic v Maroku a Tunisku. Naopak událostí ve východní Evropě by se dalo dobře využít. Proto by se v rámci OSN mělo pokud možno co nejvíce poukazovat na současné obtíže Rusů.“*³⁰

V reakci na to je ministerstvem zahraničí odeslán opačným směrem telegram s oficiálními vládními instrukcemi pro Bernarda Cornut-Gentille. Obsah této vysoce důležité zprávy je následovný:

*„Návrh rezoluce předložený Radě bezpečnosti ve věci Maďarska nesmí v žádném případě obsahovat takové formulace, které by případně mohly poškodit naše aktivity v Alžírsku a naše vztahy s Tuniskem. Zároveň je potřeba se postavit jakékoliv snaze o ustanovení Vyšetřovací komise (která by mohla posloužit jako precedent), stejně jako jakékoliv zmínce o porušování lidských práv. Taková zmínka by neměla žádný smysl, tím spíš, že by bylo možné ji použít proti nám v otázce Alžírsku a proti Velké Británii v otázce Kypru. Jakákoliv zmínka o lidských právech by pouze poskytla prostor k protireakci úplně jiným směrem, než je Maďarsko, a otevřela prostor pro nepříjemné a zbytečné debaty.“*³¹

Je v něm jasně vidět francouzská vytíženost vlastními problémy v zahraniční a zejména koloniální politice. Do jisté míry dává zpráva vytušit i napjaté očekávání

²⁸ (Giraud 2006, 241)

²⁹ Ibidem, 567.

³⁰ (Nagy, L. J. 2007, 7)

³¹ (Fejtő 1996, 334)

událostí, které se budou dít v následujících dnech – na pro Francii hlavním a dopředu připravovaném, blízkovýchodním válečném poli – okolo Suezského průplavu v Egyptě.

Ještě toho samého dne 27. října svolává v New Yorku Cornut-Gentile spolu s britským a americkým zástupcem mimořádnou schůzku Rady bezpečnosti OSN. Děje se tak poprvé od června 1950, kdy se podobná výjimečná schůzka konala, aby reagovala na severokorejskou invazi do Jižní Koreje. Hned zpočátku se i přes nesouhlas Sovětského svazu a zdržení se hlasování ze strany Jugoslávie podaří prosadit na program jednání bod s názvem „Situace v Maďarsku“. V následné diskuzi odsoudí všichni kromě sovětského zástupce intervenci sovětských vojsk vedoucí k potlačení požadavků maďarského lidu. Zástupci Francie, Velké Británie a USA pak navíc obviní Moskvu z narušení Pařížské mírové smlouvy Sovětského svazu s Maďarskem z roku 1947 ve věci ohrožení svobody shromažďování, tisku a vyznání.³²

Sovětské tanky se následujícího dne, 28. října, k nezměrné radosti většiny Maďarů stahují z Budapešti a lidem žijícím už šestý den v bojujícím městě svítá reálná naděje, že se tak děje definitivně. Do této chvíle byla díky nedostatku ověřitelných informací maďarská situace z pohledu Západu nepřehledným pouličním bojem bez jasných zpráv o jeho průběhu a výsledcích. Navíc se jednalo v podstatě o boje Maďarů proti Maďarům (povstalců proti státní bezpečnosti AVO) a zásah přítomných sovětských vojsk přišel až později. Pro Západ proto ani nebylo možné přijmout nějaké konkrétní stanovisko. I mocenská výměna v čele maďarského státu se teprve dávala do chodu a proto pro nějaké politické kontakty a účinná opatření ze strany Francie, Velké Británie, či USA ještě nebyl prostor.

2.2. Suezská krize vypuká

Dne 29. října započala Izraelská armáda dopředu plánovanou pozemní ofenzívu proti Egyptu na Sinajském poloostrově. Jednalo se o dlouhodobě připravovanou akci, kterou generální štáby Velké Británie, Francie a Izraele společně připravovaly minimálně od června, a kterou definitivně posvětily politické špičky všech tří zemí na třídní společné schůzi v Sèvres ve dnech 22. až 24. října.³³ Jelikož to byla akce, ve které přímo figurovala i sama Francie, tak se logicky i pozornost většiny země nyní

³² (Lasky, Bondy, Aron 1957, 107-108)

³³ Csaba Békés, Malcolm Byrne, János Maria Rainer, *Hungarian revolution 1956: a history in documents* (Budapest: Central European University Press, 2002), 203.

upřela směrem k východnímu Středomoří. Události v Maďarsku se dostaly tak trochu do pozadí jednak proto, že stažením sovětských tanků dne 28. října došlo k výraznému zklidnění a pro mnohé dokonce k rozuzlení situace, kdežto izraelsko-egyptská válka právě nabírala na obrátkách. Navíc hrálo zásadní roli nepochybně to, že Středomoří, Blízký východ, potažmo severní Afrika byly jednou z hlavních oblastí mocenského zájmu dvou západních velmocí, kdežto Maďarsko bylo neoddiskutovatelně uvnitř Sověty dominovaného Východního bloku.

Pozornost mezinárodního společenství a zejména pak supervelmocí Sovětského svazu a USA směrem k Suezmu ovšem začíná být s postupujícím časem Francii a Velké Británii nepříjemná. Dvě západoevropské velmoci, které už pouze odpočítávají hodiny a minuty do vypršení ultimáta, jež daly 30. října Egyptu a naoko i Izraeli, se musí bránit nařčení z vojenské agrese. V první řadě teď stojí snaha připomenout světu, co dělaly doted' sovětské tanky v Budapešti, zdiskreditovat kritiku ze strany Moskvy a zároveň udržet světovou pozornost alespoň rozpůlenou mezi obě krizová teritoria. Těsně před zahájením britsko-francouzského leteckého bombardování egyptských letišť 31. října posílá francouzské ministerstvo zahraničí další diplomatickou depeši svému zástupci v Radě bezpečnosti OSN Cornut-Gentilleovi:

„Suezský problém, pokud si na to nedáme pozor, by mohl odsunout maďarské události do pozadí. Je důležité, abychom zabránili takovémuto vývoji, jenž by ve výsledku pouze přivedl vodu na mlýn našich nepřátel a navíc by vyvolal dojem, že je Rada bezpečnosti vůči maďarskému problému lhostejná. Nicméně, aktuální obrat ve vývoji událostí v Maďarsku musíme vnímat s rozumem, abychom předešli jakémukoliv zhoršení tamější situace. V současné situaci se Rada bezpečnosti musí zaměřit nejen na vyhodnocování maďarského politického dění a deklarací učiněných Budapeští od počátku povstání, ale i na humanitární stránku věci, zejména co se týče opatření na pomoc maďarské populaci.“

V důsledku toho by diskuze o britském návrhu výzvy Rady bezpečnosti mohla být užitečnou a byla by schopna udržet pozornost u Maďarska po dobu několika zasedání. Co se týče onoho návrhu, ten by mohl být doplněn v duchu bodů 4 a 5 amerického návrhu, který nemůžeme přijmout jako celek kvůli jeho bodu „2“³⁴ „³⁵“.

³⁴ V tomto bodu USA navrhly vytvoření komise pozorovatelů OSN pro Maďarsko. To však bylo shledáno jako nepřijatelné Francií a Velkou Británií, jelikož by to mohlo vytvářet precedent pro vyslání podobných pozorovatelských misí do Alžírsko, na Kypr, atd.

³⁵ (Fejtő 1996, 334)

Je zřejmé, že hlavním motorem, jenž pohání zájem francouzské vlády o události v Maďarsku je v tuto chvíli snaha odpoutat pozornost od nově vzniklého konfliktu na Blízkém východě. V momentě, kdy je asi maximem, co může Maďarsko očekávat, určité zapojení OSN do dohledu nad uklidněním situace, jsou to právě Francie a Velká Británie, které tuto možnost zavrhnou. Nehledě na to, co se v Maďarsku dělo nebo děje, jsou si tyto dvě země dobře vědomy faktu, že ani jejich počínání mnohde ve světě není vzdálené od definice porušování lidských práv a mohlo by tedy být posuzováno stejnými měřítky jako dění v Maďarsku.

2.3. *Emancipace revolučního Maďarska*

Osudovost těchto rozhodnutí se ukáže už druhý den, 1. listopadu 1956, kdy maďarská revoluční vláda vedená Imre Nagyem oficiálně oznamuje vystoupení země z Varšavského paktu, vyhláší neutralitu po vzoru Finska obrácenou směrem na východ a žádá o zařazení maďarské otázky na pořad jednání příští schůze Valného shromáždění OSN, která se má konat ten samý den. Sovětské jednotky se sice 28. října stáhly z Budapešti – která se okolo 1. listopadu zotavuje z předešlých bojů a obnovuje běžný život – ale stále zůstávají v nezmenšeném počtu rozmístěné v okolí města a na venkově.

V sídle OSN se v tu samou dobu všichni připravují na večerní mimořádnou schůzi Valného shromáždění věnovanou tématu Suezské krize. Vinou shody nešťastných náhod a zaneprázdněnosti celého OSN Suezskou krizí se Nagyova žádost, přímo adresovaná generálnímu tajemníkovi OSN Dagu Hammarskjöldovi, dostává do povolaných rukou až se značnou časovou prodlevou. Přesto se diplomaté Francie a Velké Británie snaží dělat vše, co můžou proto, aby Nagyovu žádost, respektive maďarskou otázku na program zasedání dostali. Chtěli tím dosáhnout otupění mezinárodní pozornosti vůči jejich vlastní akci na Sinaji a vzhledem k systému hlasování na Valném shromáždění by se jim to asi bylo bývalo podařilo. Jelikož na Valném shromáždění neexistuje právo veta, tak by případná rezoluce měla velkou šanci na úspěch. Proti této diplomatické akci se však postavila početná a silná opozice. Zejména některé asijské a africké státy, ale rovněž i USA nechtěly nechat dopustit rozptýlení mezinárodní pozornosti upřené v té době na Suez, a pokud v tu dobu měli zájem, či plán něco řešit, tak to byla právě otázka izraelsko-britsko-francouzské

invaze.³⁶ Konkrétně pro zástupce USA navíc předchází vypuknutí Suezské krize znamenalo značné uvolnění. Paralelním průběhem obou konfliktů se totiž podstatně zablokovala rozhodovací schopnost orgánů OSN a USA tak nemusely, respektive nemohly, jít do otevřeného diplomatického střetu se Sovětským svazem právě kvůli Maďarsku.³⁷ Kvůli aktivitě zástupců těchto zemí se už nakonec maďarská otázka na program večerní schůze Valného shromáždění nedostala. Měla být projednána až v rámci programu schůze příští. Ta se však měla uskutečnit až za týden, dne 12. listopadu.³⁸

Podobně i výsledky další schůzky Rady bezpečnosti OSN ze dne 2. listopadu nejsou pro Maďary o mnoho pozitivnější. Všichni zástupci - kromě sovětského - sice požadují zásah proti probíhajícímu posilování sovětských jednotek v okolí Budapešti, kubánský zástupce Emilio Nunez Portuondo dokonce navrhuje tři konkrétně aplikovatelná opatření³⁹, nicméně z důvodu konstantního veta zástupce Moskvy Arkadije Soboleva nemají šanci ničeho dosáhnout.⁴⁰ Následující den pak už, jak nový reprezentant maďarské Nagyovy vlády Szabó, tak sovětský stálý zástupce Sobolev, shodně mluví o vyjednáváních probíhajících v Budapešti přímo mezi oběma stranami a tudíž vše svědčí o zklidňování situace. Sovětský zástupce na Valném shromáždění současně dokonce apeluje na ostatní země, aby respektovaly princip svobodného sebeurčení národů a nezasahovaly do vnitřních záležitostí cizích států.⁴¹

V kontrastu s tím ale vyznívá obsah přísně tajné diplomatické depeše zasláné 3. listopadu šéfem Evropského oddělení Ministerstva zahraničí Francouzské republiky Jeanem Laloy francouzské delegaci v New Yorku. Laloy v ní shrnuje výsledek svého rozhovoru s poradcem ambasády Sovětského svazu v Paříži Vladimírem Jerofejevem, se kterým byl v kontaktu původně kvůli několika francouzským novinářům zadržovaným sovětskými jednotkami na maďarských hranicích. *„Jerofejev, poté co slíbil vyřešit problém s novináři, měl zneklidňující poznámky ohledně celkového vývoje*

³⁶ (Békés, Byrne, Rainer 2002, 212)

³⁷ Charles Gati, *Failed illusions: Moscow, Washington, Budapest and the 1956 Hungarian revolt* (Washington, D. C.: Woodrow Wilson Centre Press, 2006), 206.

³⁸ (Giraud 2006, 513-518)

³⁹ 1) Okamžitá výzva Moskvě, aby stáhla své jednotky z maďarského území 2) Vyjádření „nepopiratelného práva maďarského lidu na svobodné volby a takovou vládu, pod kterou chce žít.“ 3) Ustanovení „komise rady Bezpečnosti OSN, která by dohlížela a informovala o uplatňování nařízení OSN vedoucích k národní nezávislosti a svobodě maďarského lidu“

⁴⁰ (Lasky, Bondy, Aron 1957, 203-204)

⁴¹ Ibidem, 219, 231.

situace v Maďarsku. Tvrdil, že Nagyova vláda už není hlavním politickým představitelem země, jelikož ztratila veškerou svou autoritu tím, že odmítá, že by bývala žádala o sovětskou vojenskou intervenci. Hraje tím prý roli protisovětského provokatéra, a proto Sovětský svaz nemůže brát vážně deklarovanou maďarskou neutralitu. Ještě ke všemu přitom tato vláda podle Jerofejeva podporuje akty fašismu a navrhuje opatření, která podkopávají socialistické zřízení státu. Jerofejev zmiňuje, že za takovýchto podmínek může Sovětský svaz použít článku 4 Maďarské mírové smlouvy a udělat takovýmto maďarským aktivitám konec.“ Poté, co se Laloy optal Jerofejeva na aplikaci sovětské deklarace z 30. října na Maďarsko – ohledně nových a vyrovnanějších vztahů se satelity – ⁴², dostalo se mu odpovědi, že: „Deklarace se týká jen socialistických zemí, a jestliže Maďarsko cestu socialismu definitivně opustí, nemůže se tudíž na text sovětské, čtyři dny staré, deklarace odvolávat. Naopak pokud Maďarsko na cestě socialismu zůstane, může mu to přinést jen výhody.“ Na varování ze strany Laloy proti pokusům vnucovat Maďarskou „záchranu lidové demokracie“ silou se Jerofejev jen vyhnul odpovědi vágními sliby, že se vše zase rychle dá do pořádku, a že jde i Sovětům hlavně o mír v Evropě.⁴³

2.4. Sovětská intervence

Jen několik hodin poté – ráno dne 4. listopadu – už Budapešťskými ulicemi projíždějí posílené sovětské intervenční jednotky a po týdnu tak znovu propuká pouliční ozbrojený boj. Hned toho rána se v New Yorku (ve tři hodiny ráno místního času) opět schází Rada bezpečnosti svolaná australským zástupcem Ronaldem Walkerem.⁴⁴ Ani pod tíhou nových okolností však stejně jako v předchozích dnech nemá šanci na nějaký zásadní posun v maďarské otázce. Na druhou stranu je z její iniciativy „Uniting for Peace“ svoláno po hlasování v poměru 10:1 mimořádné zasedání Valného shromáždění,

⁴² Deklarace sovětské vlády o principech rozvoje a dalšího prohlubování přátelství a spolupráce mezi SSSR a ostatními socialistickými zeměmi. Mj. v ní SSSR uznává nároky maďarské dělnické třídy na odstranění závažných defektů v hospodářství, na zvýšení životní úrovně a na potlačení byrokratické mašinérie státu. K dělnickému hnutí se ovšem v Maďarsku podle SSSR brzy přidali černí reakcionáři a kontrarevolucionáři, kteří se snaží o podkopání základů lidové demokracie a o obnovení starých kapitalistických pořádků. Sovětská vláda dále lituje krveprolití v Maďarsku a zdůrazňuje, že na žádost maďarské vlády poslala své vojáky na pomoc Budapešti, ale aby předešla případnému osočování, tak jim rozkázala stáhnout se, jakmile to maďarská vláda uzná za vhodné. SSSR je rovněž připraven zahájit jednání s Maďarskem a dalšími státy Varšavského paktu o přítomnosti sovětských vojsk v Maďarsku. In BÉKÉS, Cs., BYRNE, M., RAINER, J. M., 2002, pp. 300-302.

⁴³ (Békés, Byrne, Rainer 2002, 363)

⁴⁴ (Giraud 2006, 658)

jež se má právě Maďarskem zabývat. Má se konat pozdě odpoledne newyorského času téhož dne.

Výsledkem 53:7 (7 zástupců se zdrželo hlasování) je jako hlavní bod programu pro mimořádnou schůzi Valného shromáždění přijat bod „Situace v Maďarsku“.⁴⁵ Již po půlnoci budapešťského času (tedy 5. listopadu) přijímá toto zasedání v poměru 50:8 (15 členů se zdrželo hlasování)⁴⁶ text navržený americkým reprezentantem Henry Cabot-Lodgem, požadující okamžité zastavení sovětského útoku. Vzápětí je ještě hlasováno o návrhu na vyslání vyšetřovací komise OSN do Maďarska, ale zde se už k jeho přijetí nedospěje kvůli odporu ze strany Budapeště, respektive nově zformované Kádárovy prosovětské vlády.⁴⁷ K jednoznačnému odmítnutí sovětské politiky na půdě Valného shromáždění OSN tak dochází až na řádné schůzi dne 12. listopadu 1956.⁴⁸

Pro ilustraci toho, co se v této, pro Maďarsko tak dramatické, době děje ve francouzském kabinetu je potřeba připomenout paralelní vývoj v oblasti Suez. Poslední říjnový den ve středu 31. se do bojů přímo zapojují britské a francouzské letectvo, která ničí egyptské vzdušné síly ještě usazené na letištích. Ten samý den jsou útoky odsouzeny ústy amerického prezidenta Eisenhowera jakožto přímá vojenská agrese. Americké obvinění vnáší do spojeneckého tábora zmatek a neklid, jelikož všechny předpovědi počítaly s tím, že Spojené státy nebudou této akci proti prosovětskému Násirovi klást žádné překážky. Dne 2. listopadu je schválena rezoluce výše zmíněného mimořádného zasedání Valného shromáždění OSN. V ní mezinárodní společenství vyzývá všechny strany účastníci se Suezského konfliktu k zastavení palby. S tím však alianční plán počítal a proto 3. listopadu vydávají Britové a Francouzi společné komuniké, v němž dávají Izraeli a Egyptu ultimátum směřující k podmíněčnému zastavení bojů. Realizace „Operace Mušketýr“ na obsazení Suezského průplavu francouzsko-britským vojskem už probíhá. Následující den 4. listopadu je datem sovětské intervence v Maďarsku. Francouzská vláda však sovětskou intervenci nemůže objektivně moc kritizovat. Nachází se totiž v bezprostředním očekávání další fáze „Operace Mušketýr“ - vlastního útoku proti Egyptu naplánovaného na příští ráno. Když se pak ráno dne 5. listopadu v okolí Suezského průplavu objeví první britští a

⁴⁵ (Lasky, Bondy, Aron 1957, 230)

⁴⁶ Osm odpůrců byly země Východního bloku a mezi patnácti, kteří se nezúčastnili, byla většina zemí ze Středního východu, která tak vyjadřovala svůj protizápadní postoj v otázce Suezské krize.

⁴⁷ (Giraud 2006, 696)

⁴⁸ (Winock 1985, 263)

francouzští výsadkáři, britsko-francouzský zásah se rázem ocitá v přímém srovnání s paralelně probíhajícími aktivitami Moskvy. To se sice hodí na odvrácení kritiky padající na adresu vlastních aktivit, nicméně tato výhoda se nabízí rovnoměrně oběma stranám. Dokladem toho může být například odpověď Guy Molleta na sovětskou výhrůžku jaderným útokem⁴⁹ z 5. listopadu:

„Moskva by měla být víc rozumná, když požaduje respektování autority OSN, zatímco sama klame tu samou organizací tím, že nikterak nekončí operace v Maďarsku, kde porušuje normy lidskosti a zásady práva a spravedlnosti“.⁵⁰

Je vidět, že se účty vyrovnaly a jakákoliv dosavadní či případná budoucí britsko-francouzská kritika vůči sovětskému postupu v Maďarsku se tímto účinně ruší. Obě západoevropské mocnosti tak propříště nadobro opustily pozice globálních velmocí. Následný úspěšný přímý americký tlak na Londýn, aby zastavil operace v Egyptě, vede k úplnému debaklu tamější vojenské operace a k zásadnímu oslabení pozic Francie a Velké Británie po celém světě.

3. Maďarská revoluce ve francouzských médiích

3.1. Zprávy v komunistickém tisku

Paralelně k vývoji na mezinárodní politické scéně můžeme sledovat i vliv budapešťských událostí na francouzskou společnost. Nejlepší kontakty a tudíž i nejlepší přehled o dění v zemích Východního bloku měla mít teoreticky ta část společnosti, jež se hlásila k PCF, a jejímž hlavním informačním zdrojem byly články zveřejňované ve stranickém deníku l'Humanité. L'Humanité informovala ze všech deníků o Maďarsku jako první hned první den po začátku povstání. Její zpráva z 25. října zněla jasně:

„*VELKÁ KONTRAREVOLUČNÍ VZPOURA V BUDAPEŠTI NEÚSPĚŠNÁ – Maďarská vláda (v čele se staronovým Imre Nagyem) požádala o pomoc sovětské jednotky*“⁵¹

Druhý den se l'Humanité k Maďarsku vrací titulkem:

„*BUDAPEŠŤ – KONTRAREVOLUČNÍ VZPOURA POTLAČENA*“⁵²

⁴⁹ tzv. Bulganinova zpráva

⁵⁰ (Lefébvre 1992, 260)

⁵¹ (Lasky, Bondy, Aron 1957, 31)

⁵² Ibidem, 67.

Dne 27. října následuje zpráva přejatá od sovětské tiskové agentury TASS...

„Povstalci jsou čím dál tím víc izolovaní, nicméně někde se snaží zakládat nová ohniska odporu. Izolované agrese jsou dílem skupinek v počtu dvou až tří mužů. Vláda je nicméně pánem situace a podniky ve městě obnovují běžný provoz.“⁵³

... a komentář André Stila, zpravodaje l'Humanité přítomného přímo v Budapešti:

„PODZEMÍ LIDOVÉ DEMOKRACIE – Odkud jsou ti žháři, co zapálili Národní muzeum, ti, kdo rabují a střílí, ti, co věší sovětské a maďarské vojáky na pouliční lampy? Jak by mezi ně asi zapadli všichni ti, co si zkrvavili ruce za předchozí diktatury? Přicházejí z podzemí maďarské lidové demokracie; vrstvy těch, kdo dříve profitovali z nezměrného útlaku lidu, ti, kteří lidu nikdy neodpustili jeho první kroky ke štěstí a kteří vyčkávali první příležitosti, aby se za pomoci zahraniční reakce pokusili naposledy postavit proti lidu.“⁵⁴

Paralelně se přitom objevuje vyjádření sovětského ministra zahraničí (otištěno v Paris-Presse-l'Intransigeant), kde ministr přiznává, že situace v Maďarsku je komplexnější než v Polsku. Zmiňuje, že tam byli lidé vyjadřující nespokojenost s materiální situací obyvatelstva, s administrativou, byrokracií, atd. Ale pak tam byly i skupinky, které toho chtěly využít k projevům nepřátelství vůči lidu.⁵⁵

Poté, co v neděli 28. října dojde ke stažení sovětských jednotek z Budapešti, l'Humanité druhý den informuje pouze o „Zastavení bojů“.⁵⁶ Druhý den už však opět hlásí zmatenou situaci, obnovení bojů a ztrátu kontroly vlády nad některými částmi venkova.⁵⁷ Je důležité napsat, že komunistický deník l'Humanité se v rámci celé Francie těšil relativně nízké popularitě. Bylo to ovšem jediné celonárodní a hlavně jediné pařížské komunistické periodikum, a tudíž jeho zpravodajství hrálo významnou roli pro informovanost zejména komunistických voličů a členů strany.^{58 59}

⁵³ Ibidem, 72.

⁵⁴ Ibidem, 74.

⁵⁵ Ibidem, 60.

⁵⁶ Ibidem, 94.

⁵⁷ Ibidem, 117.

⁵⁸ V roce 1955 dosahovaly komunistické deníky nákladu 800 000 výtisků z celkového objemu 10 milionů výtisků deníku vydaných ve Francii. Samotná l'Humanité měla náklad okolo 175 000 výtisků denně. Pro porovnání PCF volilo v lednu 1956 přibližně 5 503 000 voličů.

⁵⁹ (Kriegel 1968, 19-21)

3.2. Alternativní verze v pravicových médiích

Na druhé straně Le Monde dává 1. listopadu prostor tiskovým prohlášením zástupců nové maďarské vlády, ve kterých pánové Zoltán Tildy, Ferenc Erdei a János Kádár oznamují vítězství povstalců v ozbrojeném boji, jež vedlo k národní revoluci. Ta spočívá pro tuto chvíli v obnovení Maloroľnické strany a rekonstrukci Strany pracujících (komunistické).⁶⁰

V sobotu 3. listopadu (den po svátku Vřech svatých) uveřejňuje Le Figaro proslov maďarského ministerského předsedy Imre Nagye z 30. října, v němž Nagy ruší systém jedné strany, do nové vlády nominuje zástupce maloroľnické strany a zároveň žádá sovětské velení, aby započalo stahování svých sil z Maďarska. Mimo to vyzývá lid, aby bděl nad výdobytky revoluce, znovu nastolil pořádek, zastavil prolévání krve a podpořil vládu v budování svobodného, demokratického a nezávislého Maďarska.⁶¹ V další zprávě tiskne oznámení maďarské tiskové agentury oznamující zradu dvou členů bývalé vlády, kteří bez vědomí současné vlády pozvali do země sovětská vojska.⁶² Le Monde dává svému dopisovateli z Budapeřti Thomasu Schreiberovi prostor pro jeho reportáž z tiskové konference s kardinálem Mindszentym, jenž byl po zásahu povstaleckých sil propuštěn 30. října z vězení po několikaletém žaláři. Mindszenty apeluje na západní mocnosti, aby v tomto kritickém okamžiku pomohli Maďarsku jak politickou podporou, tak i materiální pomocí.⁶³ Deník Combat navíc přináší Mindszentyho prohlášení, kde popisuje, jak 23. října povstali mladí, vojáci, dělníci a i někteří ruští vojáci proti režimu a že jejich jediný požadavek je, aby ruská vojska opustila zemi a maďarští dělníci mohli pracovat pro sebe a pro svou zemi.⁶⁴

Toho dne také dochází k podání oficiálního protestu ze strany maďarských komunistických novinářů přítomných v Paříži proti deníku l'Humanité a jeho stylu informování o maďarských událostech. Článek, který protest maďarských novinářů vyvolal, se týkal jednoho z ministrů nové budapeřtské vlády Ference Erdeie. Ten je v l'Humanité líčen jako kolaborant s fašisty, což je paradoxní, jelikož to byl jeden z nemnoha maďarských předválečných komunistů a jako takový známý nepřítel

⁶⁰ (Lasky, Bondy, Aron 1957, 129)

⁶¹ Ibidem, 129.

⁶² Ibidem, 128.

⁶³ Ibidem, 19.

⁶⁴ Ibidem, 190.

fašismu. V tom samém článku se navíc píše o tom, že Imre Nagy chce vrátit Maďarsko do situace před rokem 1945 – tedy do fašistické diktatury, přitom Nagy ve svém projevu jasně mluvil o návratu do stavu z roku 1945, z období Osvobození a národní koalice.⁶⁵

4. Reakce na sovětskou intervenci

4.1. Francouzský tisk

Ráno 4. listopadu dochází k sovětské vojenské intervenci a ta vyvolává odezvu takřka po celém západním světě. Nejprve se podívejme, jak na intervenci reaguje l'Humanité:

„Díky utvoření nové dělnicko-rolnické vlády Jánose Kádára a podpoře Sovětského svazu: LIDOVÁ MOC JE PEVNĚ ZNOVUNASTOLENA.“⁶⁶

O dva dny později se na první stránce objevuje článek generálního tajemníka PCF Maurice Thoreze s titulkem:

„Úchvatný příklad Sovětského svazu.“⁶⁷

Alternativu přináší Le Figaro, jenž otiskuje zprávu, kterou zachytila kancelář Associated Press ve Vídni od Maďarské tiskové agentury (MTI). V ní se hovoří o „zradě ruských gangsterů“, stejně jako o „anihilaci povstání ze strany nové Kádárovy prosovětské vlády“. Le Figaro dále nabízí přepis hlášení o pohybech a počtech sovětských vojsk a rovněž i výčet a popis střetů, ke kterým došlo. Informační kanál, kterým se zpráva do Vídně a pak i do Paříže dostala je asi jediný, kterým může Nagyova vláda a povstalci komunikovat se Západem. Le Figaro rovněž přináší prohlášení jménem Imre Nagye, kterým ministerský předseda národní revoluční vlády žádá o pomoc, neboť se Parlament jakožto i celá Budapešť nachází uprostřed sovětské palby. Zpráva rovněž informuje o předchozím zajetí maďarského ministra obrany Pála Malétera spolu s celým generálním štábem, když se předchozí večer vydali vyjednávat s Rusy. Uprostřed Nagyových žádostí o pomoc provolávaných každých pět minut v různých světových jazycích MTI rovněž uvádí, že Sověti používají fosforové náboje. Po přerušení spojení přichází ještě poslední zpráva o tom, že jsou obyvatelé Budapešti

⁶⁵ (Fejtő 1996, 270)

⁶⁶ (Lasky, Bondy, Aron 1957, 254)

⁶⁷ (Winock 1985, 92)

na barikádách, kde bojují Molotovovými koktejly proti sovětským tankům.⁶⁸ To samé vydání Figara přináší ještě zprávu o urgentní depeši zaslané americkým prezidentem Eisenhowerem maršálu Bulganinovi, ve které ho vyzývá ke stažení vojsk a umožnění Maďarům zvolit si svobodně svou vládu.⁶⁹

4.2. Reakce francouzské veřejnosti

Po přečtení těchto zpráv se 5. listopadu mezi studenty zorganizovala první protisovětská protestní akce. Místem vybraným pro demonstraci bylo prostranství před sovětskou ambasádou v centru Paříže. Účastnilo se jí asi 1000 studentů. Národní unie francouzských studentů (UNEF) vyjádřila solidaritu maďarským studentům a zrušila plánovaný francouzsko-sovětský týden, jenž se měl odehrát koncem listopadu. Toho samého dne ještě zhruba 200 demonstrantů zaútočilo kameny proti kanceláři Francouzsko-sovětské asociace.⁷⁰

V úterý 6. listopadu se konala symbolická akce na politické scéně, když se v Parlamentu uskutečnilo hlasování o počtě Maďarsku iniciované ministrem zahraničí za SFIO Christianem Pineau a předsedou Národního shromáždění André Le Troquerem. V Národním shromáždění tento ryze formální akt prošel poměrem 430:150, v Radě Republiky (Senátu) v poměru 299:13 a v Radě Francouzské Unie 160:12.⁷¹

Ta nejmasívnější reakce veřejnosti však přišla až 7. listopadu. Na 30 000 demonstrantů se vydalo v šest hodin večer vzhůru po Champs-Élysées, aby zhruba po půl hodině čelo průvodu dosáhlo Vítězného oblouku. Mezi manifestanty byli mnozí čelní politici jako například François Mitterand, René Pleven, Paul Reynaud, Georges Bidault, Antoine Pinay, či Robert Schuman. Po položení kytic na hrob neznámého vojína a zpěvu Marseillaisy se průvod začal rozcházet. Z jedné strany se však oddělilo asi 3000 převážně mladších demonstrantů, kteří poklusem namířili do rue de Chateaudun, adresy sídla PCF. Tam se střetli se zhruba 500 militantními komunisty a tento střet přerostl až v násilné šarvátky trvající tři čtvrtě hodiny. Během nich se antikomunističtí demonstranti probojovali do druhého patra sídla PCF, budova byla značně zdemolována a dokonce zapálena. Když demonstranti zjistili, že dál už se

⁶⁸ (Lasky, Bondy, Aron1957, 228-229)

⁶⁹ Ibidem, 240.

⁷⁰ (Bernard 1991, 70)

⁷¹ (Giraud 2006, 720)

nedostanou, obrátili se zpět a rychle se přesunuli k sídlu redakce l'Humanité. Došlo tam k ještě tvrdším střetům, neboť z předměstí dorazilo dalších cca 500 komunistických radikálů. Paralelně k tomu další skupina asi 200 demonstrantů vsedě zablokovala náměstí Svornosti. Pouliční střety utichly až pozdě v noci s bilancí tří mrtvých. Dva z nich byli komunisté a jeden odborář.⁷² Událost byla později komunisty líčena jako hrdinná obrana jejich bašty proti fašistům, kdežto pravicový tisk hovořil o novém útoku na Bastillu.⁷³ V důsledku těchto událostí špičky PCF na poslední chvíli zrušily svou účast na plánovaných oslavách výročí Říjnové revoluce 1917, které se měly odehrát na ambasádě Sovětského svazu. PCF však nezůstala pasivní a na další den zorganizovala vlastní „protifašistickou“ demonstraci na Republice Chystaná demonstrace však skončila značným neúspěchem, protože na ni dorazilo pouze 2000-3000 lidí. Komunistům nezbylo, než se alespoň pokusit tento debakl zakamuflovat.⁷⁴

Současně s tím ten samý den 8. listopadu vypukla stávka na podporu obránců Budapešti mezi zaměstnanci státní automobilky Renault. Došlo dokonce i k situaci, že stávkující dělníci odmítli dát možnost pronést proslov zástupcům hlavní odborové organizace CGT⁷⁵, ani reprezentantům PCF. CGT se tak najednou ocitla v izolaci, neboť značná část dělníků nesouhlasila s politickou linií komunistické strany, kterou zejména CGT v rámci odborových svazů prosazovala. Oproti tomu dva další odborové svazy FO⁷⁶ a CFTC⁷⁷ sami vyzvaly 9. listopadu v deníku Combat své členy ke stávce na důkaz solidarity s budapešťskými dělníky.⁷⁸ Dne 10. listopadu zorganizoval pařížský arcibiskup mši za Maďary v bazilice Sacre Coeur de Montmartre. Třináctého listopadu se o protiakci pokusila CGT. Její celostátní akční den byl ovšem podobným neúspěchem jako předchozí komunistická demonstrace na Republice.⁷⁹ Ten samý den bylo na druhou stranou zorganizováno setkání k poctě Maďarsku na známém cyklistickém oválu Vel' d'Hiv v Paříži, kterého se účastnilo opět okolo 30 000 lidí. Třetí

⁷² (Bernard 1991, 73-74)

⁷³ Ibidem, 75.

⁷⁴ la République – náměstí v centru Paříže

⁷⁵ la Confédération Général du Travail – Hlavní konfederace práce

⁷⁶ la Force Ouvrière – Dělnická síla

⁷⁷ la Confédération Française des Travailleurs Chrétiens – Francouzská konfederace křesťanských pracujících

⁷⁸ (Nagy, M. 2007, 40)

⁷⁹ (Bourdache 1980, 182)

velkou akcí toho dne a v podstatě tečkou za masovým zájmem francouzské veřejnosti byl již dlouho dopředu avizovaný fotbalový zápas mezi Honvédem Budapešť a Racingem Paříž. Vyprodaný stadion udělal maďarským hráčům při vstupu na hřiště takový aplaus, že bylo jasné, že je to spíš politický protest, než obdiv ke sportovním dovednostem.⁸⁰

V těch samých dnech se přitom na stránkách levicového tisku objevily články jako „*At' žije socialistické Maďarsko!*“ z 12. listopadu napsaný druhým mužem PCF Jacquesem Duclosem, „*Budapešť se vrací k životu*“ ze 14. listopadu od dopisovatele listu l'Humanité z Budapešti, či ze stejného dne ještě „*Maďarský lid může nanovo pracovat v míru*“ od dalšího člena výkonného výboru PCF Léo Figuèrese publikovaný ve France Nouvelle.⁸¹ Vrcholem veškerých aktivit PCF pak bylo oficiální prohlášení jejího ÚV ze dne 21. listopadu, ve kterém stojí, že „Intervence sovětských vojsk byla přirozeným a nezbytným opatřením.“⁸² Celkový postoj PCF během těchto listopadových dní se dá shrnout slovy Michela Winocka, podle kterého „Francouzští komunisté tleskali ve jménu dělnické třídy porážce maďarské dělnické třídy.“⁸³

4.3. Intelektuálové

Budapešťské povstání, a zejména následná sovětská intervence vzbudily značný ohlas rovněž v prostředí francouzských intelektuálů. Elitní vrstva vzdělců, sociopolitických kritiků a myslitelů rozhodně nemohla maďarský konflikt připodobňovaný k boji Davida s Goliášem nechat bez povšimnutí přejít. Právě v tomto prostředí bylo ale rozdělení pravice-levice čitelné více, než kde jinde.

Jednotnější reakce byla určitě na straně pravice a socialistické levice. Skupina intelektuálů okolo Raymonda Arona se jednoznačně postavila za maďarské povstalce, za jejich požadavky svobody a nezávislosti a odmítla agresi použitou k potlačení těchto myšlenek. Po sovětské intervenci navíc iniciovali vznik tzv. Kongresu pro Svobodu Kultury, jenž mezi své členy čítal kromě Arona i například Ignazia Silonea, či Alberta

⁸⁰ (Bernard 1991, 78)

⁸¹ (Winock 1985, 92)

⁸² Ibidem, 262.

⁸³ Ibidem, 91.

Camuse, a měl za účel jednotně podporovat členy maďarského revolučního hnutí. Podle kongresu „Cena zaplacená Budapeští odsunula komunismus za okraj lidskosti.“⁸⁴

Mezi početnými intelektuály hlásícími se přímo k PCF – tzv. „Compagnones de route“ - byla situace a reakce o mnoho komplikovanější. Důvodem byly oficiální informace, které svým lidem poskytovala levicová média. Z výše citovaných titulků a článků hlavního komunistického listu l'Humanité je vidět, že jeho zprávy se zaprvé podstatně odlišovaly od zpráv ostatních médií a zadruhé se jednalo o značně zjednodušené a mechanické opakování propagandistických schémat. Zpočátku tak někteří, jako například skupinka devíti lidí okolo Pabla Picassa, kritizovali vedle oficiální pozice strany⁸⁵ zejména „nedostatek informací podávaný hlavními tiskovými orgány PCF“. Později se ale i někteří z nich veřejně podepsali pod výzvu „odsuzující použití kanonů a tanků proti maďarskému lidu toužícímu po svobodě“. Mezi nimi byl například Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir, či Jacques Prévert.⁸⁶ K výraznějšímu kroku se odhodlal čtyřiatřicetiletý Pierre Daix – pozdější popularizátor knih Alexandra Solženicina ve Francii. Daix se rozhodl přímo odstoupit z komise intelektuálů PCF a dát tak najevo svůj nesouhlas s oficiální pozicí PCF vůči Maďarsku. Stejně jako on však ani většina intelektuálů ještě neodchází ze strany, pouze se staví rezervovaně vůči sovětskému modelu prosazování komunismu. Sovětský svaz tak přišel hlavně o své výsadní postavení nedotknutelného vzoru, který až doteď pro většinu francouzských komunistických intelektuálů představoval. I přes veškerou toleranci a stranickou propagandu už nemohla být sovětská vojenská intervence ze 4. listopadu považována za nic jiného než za případ imperialistického vedení zahraniční politiky – model, jenž byl těmi samými komunisty v dřívějšku tak často kritizovaný.⁸⁷

Přesto jsou někteří odvážnější kritici za své postoje ze strany vyloučení a jiní zase veřejně pokárání vedoucími stranickými představiteli. Postupem času však zájem o osud maďarské dělnické třídy opadá. Nakonec tak dochází paradoxně i k situaci, kdy v lednu 1957 na Valném shromáždění Národního svazu spisovatelů jeho členové – a mezi nimi i dost těch kteří v listopadu nějak vyjadřovali svůj protest – podepisují deklaraci, v níž už se ale žádná závadná slova jako je odsouzení nebo rozhořčení vůči Sovětskému svazu nevyskytují.⁸⁸ ⁸⁹ V dlouhodobém hledisku má však Maďarská

⁸⁴ (Fejtő 1990, 20)

⁸⁵ (Nagy, M. 2007, 41)

⁸⁶ (Fejtő 1990, 22)

⁸⁷ (Nagy, M. 2007, 41)

⁸⁸ (Fejtő 1990, 23)

revoluce na PCF značný dopad. V následujících týdnech a měsících opouští stranu zhruba 25% lidí její členské základny. Nejedná se přitom jen o intelektuály, ale i o řadové členy. Celkově se dá hovořit o počátku izolace strany od veřejného mínění provázané s počátkem poklesu její masové podpory.⁹⁰ Podle tehdejších statistik by jen pouhých 68 % Francouzů, kteří volili PCF v lednových legislativních volbách roku 1956, bývalo komunistickou stranu znovuzvolilo i v listopadu po maďarských událostech. Toto číslo představuje značný pokles oproti standardním 80 % loajálních komunistických voličů.⁹¹

Někteří z levicových intelektuálů, kteří se v tuto dobu definitivně distancovali od PCF, stáli u zrodu nového levicového uskupení pojmenovaného Nová Levice. Podobně jako RDR mezi lety 1948 (o ní více v následující kapitole), se i Nová Levice snažila o nalezení střední cesty mezi radikálností a stalinismem PCF a systémovostí, ale tím pádem i vzdálením se od revolučních ideálů, u SFIO. Na počátku stáli Claude Bourdet a Gilles Martinet využívající mediální platformy týdeníku France-Observateur. Hledali inspiraci v gomulkovském Polsku, titovské Jugoslávii, u britských Bevanových socialistů, či u části italské komunistické strany, která právě sovětskou intervenci v Maďarsku odsoudila. V roce 1957 vznikla fúzí s dalšími podobně smýšlejícími skupinami Unie Socialistické Levice (UGS)⁹², která pak v roce 1960 spojením s Autonomní socialistickou stranou (PSA)⁹³ dala vzniknout straně s názvem Sjednocená Socialistická Strana (PSU)⁹⁴. Tato převážně intelektuálská strana sice nikdy neohrozila pozice dvou dominantních levicových uskupení, nicméně posloužila jako líheň pozdějších zakladatelů Socialistické strany (PS)⁹⁵ – mezi těmi, co prošli PSU byli například Michel Rocard a Pierre Bérégovoy.⁹⁶

⁸⁹ V reakci na to je však potřeba zmínit, že právě kvůli této deklaraci například Albert Camus ze Svazu spisovatelů vystoupil. in (Winock 1997, 508)

⁹⁰ (Bourdache 1980, 182)

⁹¹ (Kriegel 1968, 17)

⁹² Union de la Gauche Socialiste

⁹³ Parti Socialiste Autonome – frakce SFIO, která se od ní odštěpila v roce 1958

⁹⁴ Parti Socialiste Unifié

⁹⁵ Parti Socialiste

⁹⁶ (Winock 1997, 509)

4.4. Zvláštní případ Jean-Paul Sartre

Mezi francouzskými intelektuály poloviny padesátých let hrál vůdčí roli jedenapadesátiletý Jean-Paul Sartre. Byl pouze přidruženým členem tzv. „compagnon de route“ PCF, přesto pro ni však díky svému respektu a postavení ve francouzské společnosti hrál důležitou roli. Sartre se snažil o skloubení socialismu s vlastním radikálním konceptem pojetí svobody.⁹⁷ Reprezentoval skupinu poválečných intelektuálů, kteří se silně stavěli proti postupné amerikanizaci společnosti. Společně protestovali proti takovým kauzám, jako byl trest smrti pro manžele Rosenbergovy, či soudní procesy způsobené americkým mccarthismem, rasová segregace afroameričanů, či obecně rasismus a kolonialismus po celém světě. Světlou budoucnost pro ně znamenalo spojení socialismu a míru.⁹⁸ Po válce se Sartre s několika dalšími sympatizanty pokusil založit vlastní levicovou politickou stranu. Projekt *Rassemblement Démocratique Révolutionnaire*⁹⁹ (RDR) znamenal pokus o ustavení levice, která by na jednu stranu byla podstatně radikálnější než SFIO, na stranu druhou by se ovšem distancovala od stalinismu praktikovaného v rámci PCF. Tento pokus však neměl dlouhého trvání a po deseti měsících existence byl kvůli nemožnosti najít názorovou shodu mezi jeho členy rozpuštěn. Sartre tak velmi rychle přišel o politickou platformu, která by plně odpovídala jeho přesvědčení a hodnotám.

I přes tvrzení, že: „PCF je ta nejhorší strana na levici, ale jiná tam není...“¹⁰⁰, se na počátku 50. let právě ke komunistické straně přidružuje a začíná ji usilovně podporovat. V květnu 1952 publikoval text *„Komunisti a mír“*, kde napsal, že komunistická strana a dělnická třída jsou jednotným svazkem, ve kterém se jeden bez druhého neobejde.¹⁰¹ V roce 1954 se Sartre vydal do Sovětského svazu a pro levicový list *Libération* popisoval zážitky ze své cesty. Sartrovo hodnocení Sovětského svazu bylo popisem krásné země oplývající svobodou a spokojenými lidmi. Napsal dokonce, že: „Svoboda kritiky je v Sovětském svazu absolutní. Kontakt se Sověty je tak velký, tak otevřený, tak jednoduchý, jak jen to jenom jde.“¹⁰² Na počátku roku 1956 Sartre

⁹⁷ (Poster 1975, 141)

⁹⁸ (Winock 1985, 94-95)

⁹⁹ Demokraticko-revoluční shromáždění

¹⁰⁰ (Winock 1985, 96)

¹⁰¹ *Ibidem*, 96.

¹⁰² *Ibidem*, 97.

reaguje na kritiku PCF ze strany Pierra Hervé – bývalého zástupce ředitele deníku l'Humanité. Ten ve své knize „*La Révolution et les fétiches*“¹⁰³ ostře kritizuje „moralizující a totalitární mesianismus, chladnou nemorálnost, bezskrupulózní kariérismus a absenci přemýšlení sebekritičnosti v současné PCF“¹⁰⁴. Sartre PCF brání a Hervému útočně odpovídá, že „Vzešla z historického procesu, PCF představuje výjimečnou a objektivní inteligenci: zřídka se mýlí, dělá, co je třeba, a to i když ona intelligence, kterou si někteří lidé pletou s praxí, se často neinkarnuje do samotných některých intelektuálů strany.“¹⁰⁵

V Budapešti na podzim roku 1956 však dochází pro Sartra k osudovému zlomu. V rozporu s jeho textem „*Komunisti a mír*“ z roku 1952 zde došlo ke střetu mezi dělnickou třídou a komunistickou stranou. Dělnické hnutí v Maďarsku se vymklo ze standardního Sartrova modelu, ve kterém tvoří s komunistickou stranou nedílný celek, a stalo se samo hnutím revolty proti nehumánnostem, kterých se na něm mimo jiné i představitelé komunistické strany za poslední roky dopouštěli. Začalo existovat samostatně bez komunistické strany a dostalo se s ní dokonce do ozbrojeného konfliktu. To znamená i pro Sartrea konec partnerství mezi stranou a hnutím – přitom do té doby tak přirozeného a bezpodmínečného. Strana byla podle Sartrea odsvědčena a roli komunismu bylo nyní potřeba vidět relativně.¹⁰⁶

V tu chvíli se Sartre opět názorově shledává s dalším levicovým intelektuálem Mauricem Merleau-Pontym. Merleau-Ponty totiž právě styl fungování a aktivity komunistické strany dlouhodobě kritizoval. Dokonce se opět shodnou Sartre s čerstvým držitelem Nobelovy ceny za literaturu Albertem Camusem. Přitom do té doby pro Sartrea PCF jako jediná reprezentovala proletariát a ponižené. Zároveň pro něj byla strana jedinou silou lidového odporu proti například válce v Indočíně, americkému „mccarthismu“ či ustanovení Evropského obranného společenství. Sartre zjišťuje, že vedle lidu existuje rovněž i stranická mašinérie, která koná naoko pod rouškou dobra a ve výsledku je horší než kapitalismus.¹⁰⁷

¹⁰³ Revoluce a fetiš

¹⁰⁴ Jean Touchard, „De l’Affaire Lecoœur à l’Affaire Hervé,“ in *Revue française de science politique*, vol. 6, No. 2, 1956, p. 393., http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/rfsp_0035-2950_1956_num_6_2_402699.

¹⁰⁵ (Winock 1985, 97)

¹⁰⁶ Ibidem, 98.

¹⁰⁷ Ibidem, 99-102.

Ještě horším šokem je však pro Sartra sovětská intervence. Na důkaz protestu Sartre 8. listopadu veřejně přerušuje veškeré kontakty s „přáteli spisovateli ze Sovětského svazu, kteří neodsoudili intervenci“ a odchází z čela Výboru Francie-Sovětský svaz. Kromě něj se však takřka žádní další „compagnons de route“ k tak výrazným veřejným vystoupením neodhodlali.¹⁰⁸

Už několik dní po sovětské intervenci 9. listopadu publikuje deník l'Express článek, ve kterém Sartre otevřeně píše, že: „Nemůžeme dále udržovat přátelství s vedoucí frakcí sovětské byrokracie: Je to hrůza, která tam vládne.“¹⁰⁹

Největšího ohlas ale získává až následná publikace Sartrovy stodvacetistránkové práce „*Le Fantôme de Stalin*“ (*Stalinův duch*). Studie vychází ve speciálním trojčísle revue Les Temps modernes v lednu 1957, které je celé věnováno právě maďarským událostem.¹¹⁰ Tato práce bývá svou invencí srovnávána dokonce s Marxovými studiemi o revolučním roce 1848, o Napoleonovi III. a o pařížské Komuně.¹¹¹ Jedná se o detailní socio-historickou analýzu sovětské invaze do Maďarska a aktuálního vývoje ve východní Evropě. Jean-Paul Sartre se v ní zabývá budoucností destalinizace a příštím směřováním PCF. V duchu své teorie existenciálního marxismu identifikuje původ maďarské revoluce jakožto souhru tlaku okolností a náhodných rozhodnutí několika jedinců. Rozhodně tak odmítá oficiální stanovisko PCF, že Maďarští vzbouřenci jsou pouhými agenty západních imperialistů. Na druhou stranu, na rozdíl od například Merleau-Pontyho či středo-pravicových intelektuálů, nevidí v sovětském socialismu noční můru, či osudovou chybu. Současným hlavním problémem Sovětského svazu je podle Sartra pouze fakt, že po odstranění vykořisťování ze společnosti došlo k vytvoření kultu osobnosti. Tomuto kultu osobnosti je podřízen komplikovaný byrokratický aparát, který ztěžuje lidovým masám jejich aktivní zapojení do vlády. Sartre tvrdí, že aby fungoval, tak jak má, potřebuje Sovětský svaz roku 1956 projít nevyhnutelně procesem demokratizace. Jako konkrétní krok pro obnovení masové důvěry ve stranu pak Sartre navrhuje státem podporovaný rozvoj spotřebního průmyslu.¹¹² Naopak, aby bylo možno dosáhnout ideálu socialismu ve Francii, je třeba nezávisle na Sovětském svazu změnit

¹⁰⁸ (Fejtő 1990, 21- 22)

¹⁰⁹ (Winock 1985, 93)

¹¹⁰ (Winock 1997, 508)

¹¹¹ (Poster 1975, 184)

¹¹² Ibidem, 184.

fungování PCF. V duchu existenciálního marxismu se má obnovit Lidová fronta s SFIO. Dále se má PCF odstříhnout od sovětského vlivu, aby se stala výlučně francouzskou stranou reprezentující francouzský pracující lid. Demokratizací stranické byrokracie by se mělo dosáhnout zlepšení pověsti strany mezi lidem. Po realizaci všech těchto kroků se má konečně přistoupit k převzetí politické moci. K tomu má však dojít výlučně úspěchem ve volbách, tedy bez násilné revoluce.¹¹³

Tímto, v podstatě reformním programem pro PCF, si Jean-Paul Sartre de facto vytvořil možnost definitivně se od strany odklonit v případě, že by dané požadavky nesplnila. Přes veškeré zaujetí, se kterým Sartre vystoupil proti sovětské politice a se kterým se pokusil o přeměnu PCF na stranu podstatně demokratičtější, postupem času stejně jako u veřejnosti, tak i u Sartrea zaujetí osudem Maďarska opadá a Sartre jí zůstává věrný až do roku 1968.

5. Maďarský exil ve Francii

5.1. Porevoluční imigrační vlna 1956

Podle údajů Maďarské ústřední statistické služby opustilo mezi říjnem 1956 a květnem 1957 zemi přesně 193 885 Maďarů. Okolo 38% z tohoto počtu zůstalo v Evropě, zbytek se rozptýlil po celém světě s preferencí USA, Austrálie, JAR a Izraele. Z Maďarů, kteří zůstali v Evropě, se jich 8 346 usadilo ve Francii. Statistika francouzského ministerstva vnitra, vycházející ze šetření provedeného Francouzským úřadem pro uprchlíky a lidi bez vlasti¹¹⁴ (OFPRA), uvádí, že počátkem roku 1958 bylo ve Francii evidováno 8 700 občanů maďarské národnosti se statusem uprchlíka.¹¹⁵ Nutno podotknout, že OFPRA ve svých statistikách před rokem 1960 nebrala v potaz případy ukončení tohoto statusu. Takovým ukončením mohla být kromě úmrtí i další emigrace, naturalizace či repatriace. Další skupinou imigrantů, kteří nebyli do statistik zahrnuti, byli pak ti, kteří buď o status uprchlíka nezažádali, či ti, kterým nebyl přidělen. Status uprchlíka byl v roce 1956 přidělen 33 Maďarům mezi lednem a říjnem, 703 pak mezi listopadem a prosincem. V letech 1957 a 1958 byl přidělen dalším 7193

¹¹³ Ibidem, 185.

¹¹⁴ Office Français pour les Réfugiés et Apatrides

¹¹⁵ (Dufoix 2002, 47)

imigrantům maďarského původu.¹¹⁶ Nicméně odhaduje se, že z tohoto počtu zůstalo ve Francii natrvalo pouze okolo 3 000 až 5 000 lidí. Většina ze zbylých uprchlíků se dále přesunula do USA nebo jinam do zámoří a cca 15-20% Maďarů motivovaných ke své emigraci zejména ekonomickými důvody se vrátilo zpět do své vlasti v rámci jednorázové možnosti návratu nabídnuté Kádárovým režimem mezi červencem a listopadem 1957.¹¹⁷

Francie představovala pro většinu maďarských uprchlíků až zemi druhé volby. Mezi evropskými zeměmi stála na čtvrté pozici v počtu přijatých Maďarů, a to až za Velkou Británií, Západním Německem a Švýcarskem.¹¹⁸ Důvodů proč nejít do Francie existovalo víc. Jedním z hlavních problémů byla silná pozice PCF, která svou propagandou působila otevřeně proti uprchlíkům z východního bloku. Francie byla ještě nedávno vnímána hlavně jako nepřátelská země, ze které vzešla trianonská národní tragédie. Krom toho Maďarsko mělo podstatně silnější historické a kulturní vazby na německy mluvící země. Němčinu - minimálně z doby války - ovládala značná část maďarské populace. Naopak co mluvilo pro Francii, byla zejména neexistence kvót na příjem maďarských uprchlíků. Pouze Francie a Velká Británie, jakožto jediné dvě země na světě, na základě rozhodnutí z listopadu 1956 udělovaly oficiálně status uprchlíka neomezenému množství Maďarů, kteří o to požádali.¹¹⁹ Tento fakt sehrál důležitou roli zejména po 7. květnu 1957, kdy USA zastavily udělování azylu maďarským uprchlíkům přicházejícím ze sběrných táborů pro uprchlíky v Rakousku.¹²⁰ Ačkoliv o tom není znám žádný přímý důkaz, dá se předpokládat, že Francie a Velká Británie tento krok učinily, aby oficiálně připodobnily svůj boj proti Egypťanům na Suez k odporu Maďarů vůči sovětským tankům a usmířili si tak mezinárodní společenství. Připodobnění podobného typu použil ve svém projevu před poslanci Národního shromáždění ze 7. listopadu i sám francouzský premiér Guy Mollet.

¹¹⁶ Ibidem, 48.

¹¹⁷ (Marès 1998, 225)

¹¹⁸ (Dufoix 2002, 43)

¹¹⁹ Ibidem, 102.

¹²⁰ (Békés 2002, 48)

„Svobodní muži Francie a Anglie, rovněž jako ti, co utekli gestapu a vybudovali Izrael, se spolu v Suezu postavili těm samým puškám a těm samým tankům, co svobodní Maďaři z Budapešti.“¹²¹

Krom toho měla Francie zejména mezi humanitně vzdělanými vrstvami takřka mytickou pověst země revoluce a svobody. Toto bylo tradičním lákadlem pro univerzitní studenty, profesory a obecně maďarskou inteligenci. Nicméně výzkum provedený na vzorku 6 817 maďarských porevolučních imigrantů ve Francii odhalil, že svobodné profese, inteligence, studenti a profesori tvořili pouhých 11% z nově příchozích, kdežto plných 60% tvořili zástupci dělnických profesí.¹²²

5.2. Dvě starší exilové komunity

Ve Francii už ovšem maďarská exilová komunita existovala. Byly tam dokonce dvě. Otázkou zůstávalo, jak se tyto starší komunity zachovají vůči nově příchozím. Francouzské statistiky uvádějí zhruba 12 000 osob maďarského původu žijících ve Francii v roce 1955.¹²³ Jedna část z nich, která se do Francie začala dostávat od konce roku 1944, byli bývalí sympatizanti horthyovského režimu a váleční zajatci sdružení zejména okolo organizace Maďarského Bratrského Sdružení Bojovníků (MHBK)¹²⁴ – v podstatě sdružení veteránů z bojů druhé světové války. Kromě nich to ovšem byla například židovská inteligence či děti židovské střední třídy, kterým se podařilo zachránit během války útekem na Západ.¹²⁵

Druhou skupinu, která do Francie přicházela zejména mezi lety 1946-1949 tvořili sympatizanti demokratického Maďarska, tudíž dřívější opozice proti Horthyho režimu a zároveň současní antikomunisté. Do této skupiny spadali bývalí diplomaté a představitelé demokratických politických stran z období poválečné vlády Ference Nagye, či obecně demokraté, kteří svým humanitním a laickým zaměřením dávali Francii přednost před Německem a Švýcarskem.¹²⁶ Jejich ústředním orgánem byla Maďarská Národní Rada sídlící v New Yorku, kterou ve Francii 50. let nezastupitelně

¹²¹ (Winock 1997, 503)

¹²² (Dufoix 2002, 49)

¹²³ (Marès 1998, 222)

¹²⁴ Magyar Harcosok Bajtársi Közössége

¹²⁵ (Marès 1996, 52)

¹²⁶ Ibidem, 52.

reprezentoval bývalý maďarský velvyslanec ve Francii Pál Auer.¹²⁷ Tato druhá skupina se díky své návaznosti na demokratickou Nagyovu vládu těšila značné - i když neoficiální - přízni u francouzského ministerstva zahraničí. Zejména (již dříve zmiňovaný) vedoucí Evropského oddělení ministerstva mezi lety 1955 až 1963 Jean Laloy prostřednictvím Auera udržoval s maďarským demokratickým exilem vřelé styky. Až do 60. let například zaručoval Auerovi uchování statutu a privilegií velvyslance.¹²⁸ Pro tyto dvě skupiny dřívějších maďarských exulantů znamenal podzim 1956 jednu zásadní změnu. Byl to pro ně konec čekání na západní vystoupení proti komunistickému režimu, a tím i konec exilového provizoria. Nově příchozí generace ovšem přicházela s úplně jinou zkušeností a představami.

5.3. *Snahy o legitimizaci maďarského politického exilu ve Francii*

Nově příchozí vlna maďarských porevolučních uprchlíků znamenala jednak podstatné početní rozšíření maďarské exilové komunity ve Francii a navíc přicházela s reputací bojovníků proti Sovětskému svazu, o kterých se tehdy s respektem hovořilo po celém západním světě. Těžili tedy – minimálně v měsících přímo následujících po sovětské invazi – ze zvýšené mezinárodní pozornosti. Auer a jeho spolupracovníci měli zase zkušenosti z vedení exilové politiky a navíc spoustu kontaktů. V zájmu obou skupin proto bylo, aby co nejdříve spojili své síly. Spolupráci s horthysty vlna porevolučních emigrantů stejně jako dřívější demokratický exil odmítla. Generace maďarských emigrantů z roku 1956 se však povětšinou snažila stavět legitimitu svých zastupitelských politických orgánů na kontinuitě s revoluční vládou Imre Nagye. Jenže Imre Nagy byl přes veškeré své zásluhy z revoluce 1956 komunista s minulostí neslučitelnou s aktivitami demokratického exilu. Na počátku se navíc i Auer stavěl k nově ustavenému Maďarskému Revolučnímu Výboru, založenému předběžně v listopadu ve Vídni, dost skepticky. Během jedné schůzky na francouzském ministerstvu zahraničí mluvil o revolučním výboru jako o „mladé generaci bez zkušeností s reálnou ať domácí, či dokonce exilovou politikou a diplomacií, která zapomíná na dřívější dlouholetou činnost a výsledky Maďarské Národní Rady“.

¹²⁷ (Dufoux 2002, 95)

¹²⁸ Ibidem, 96.

Navrhoval přitom, aby se nově příchozí zapojili do aktivit národní rady a pomohli jí prostřednictvím svého celosvětového renomé.¹²⁹

Na začátku roku 1957 ovšem došlo k pravému opaku. Auer a Ferenc Nagy – bývalý demokratický premiér Maďarska – vystoupili z Maďarské Národní Rady a podíleli se na oficiálním založení Maďarského Revolučního Výboru během kongresu, jenž se s povolením francouzské vlády konal 5. až 7. ledna ve Štrasburku.¹³⁰ Tímto ústupkem ze strany 2. generace exulantů měla být vytvořena nová síla, která měla překonat oblast působnosti národní rady a fungovat jako sjednotitel obou hlavních emigračních vln. Problémem bylo, že ze 76 členů revolučního výboru jich pouhých 8 bylo bývalými členy národní rady. Tím i přes veškerou snahu Auera a Nagye došlo k značnému upozadění předchozí generace. Maďarskému Revolučnímu Výboru předsedala Anna Kéthly – současně předsedkyně exilové Maďarské Sociální Demokracie a bývalá ministryně revoluční vlády Imre Nagye. Tento projekt ale brzy začal narážet na značné problémy. Krom pochybné reprezentativnosti (kromě nízkého zastoupení předchozí generace ve výboru chyběli zástupci bojujících povstalců stejně jako některý z přímých spolupracovníků Imre Nagye¹³¹) to byl hlavně problém financování. Francouzská vláda chtěla mít mezi maďarským exilem vliv. Proto povolila konání jeho ustavujícího kongresu ve Štrasburku. Nechtěla ho nicméně uznat jako legitimní politickou reprezentaci maďarské revoluce, aby se z Francie nestala politická základna maďarského hnutí odporu. Z tohoto důvodu výboru neposkytovala prakticky žádné peníze na jeho činnost a revoluční výbor tak byl plně odkázán na omezené financování ze strany USA.¹³²

Abyste veškerá snaha nevyšla nazmar, proběhlo následně několik pokusů o vyrovnanější spojení obou exilových generací. Nejslibnějším byl asi projekt Arpáda Ráksányiho, jenž nahradil Auera v čele zástupců demokratického exilu ve Francii. Třicátník Ráksányi byl ve Francii sice už od roku 1948, nicméně v rámci několik dní trvajících obnovu systému více během revoluce se přímo v Maďarsku pokoušel založit novou křesťansko-demokratickou stranu. Tím pádem měl i významné napojení

¹²⁹ Ibidem, 155.

¹³⁰ Ibidem, 101, 156.

¹³¹ Ibidem, 158.

¹³² Ibidem, 157.

na generaci roku 1956.¹³³ Jím založená platforma Národní Svobodné Reprezentace Maďarska sice měla ve vedení mnohem víc lidí z demokratického exilu, než tomu bylo u revolučního výboru, nicméně opět zkrachovala na obtížném financování své činnosti. Poslední projekt společné politické reprezentace maďarského exilu ve Francii, jenž měl ještě šanci na úspěch, byl projekt Maďarského Výboru z roku 1958. V něm figurovali mezi 16 vedoucími činiteli naopak jen 3 zástupci generace revoluce 1956. Byl to bývalý starosta Budapešti, armádní generál, jenž se připojil k povstalcům a prezident Petöfiho kruhu. V důsledku předchozích neúspěchů se už v tu dobu Anna Kéthly věnovala jen sociální demokracii a Arpád Ráksányi se stáhl z politického života úplně.¹³⁴ V tuto dobu se ale k moci dostal Charles de Gaulle a zásadně změnil kurz francouzské zahraniční politiky vůči sovětským satelitům.

5.4. Konec francouzského zájmu s nástupem Charlese de Gaullea

Exulanti ve Francii se ze dne na den stali ze zbraně proti komunismu pouhou přítěží, která komplikovala jednání u kulatého stolu s politiky východního bloku. Krom toho, že jim počátkem 60. let skončil omezený přísun peněz od francouzské vlády¹³⁵, zažívali i momenty naprostého ponížení. Nejdramatičtější případ se odehrál zejména v březnu 1960 u příležitosti desetidenní cesty Nikity Chruščova do Francie. Tehdy bylo několik set maďarských exulantů po dobu zhruba jednoho měsíce internováno na Korsice, odkud nesměli odjet dřív, než se Chruščov vrátil do SSSR.¹³⁶

Příslušníci maďarského porevolučního exilu se dlouhodobě potýkali s nepochopením ze strany francouzské veřejnosti. Rozhodující roli v tom zajisté hrála propaganda velmi silné PCF, která maďarské uprchlíky z roku 1956 líčila takřka jako fašisty a značná část levicově smýšlející francouzské veřejnosti tento názor přebírala. Zejména pro levicové intelektuály byla svědectví podávaná uprchlíky z komunistického východního bloku značně nepřijemná. V podstatě totiž delegitimizovala jejich snahy o nastolení socialismu ve Francii.¹³⁷ Že byli maďarští exulanti špinění v oficiálních

¹³³ Ibidem, 100.

¹³⁴ Ibidem, 157.

¹³⁵ Ibidem, 273.

¹³⁶ (Marès 1998, 228)

¹³⁷ (Marès 1996, 48, 50)

prohlášení kádárovského Maďarska, na tom nebylo nic překvapivého. Avšak to, že se s nástupem Charlese de Gaullea a postupným počátkem „détente“ začalo i ve Francii dostávat víc přízně a prostoru těmto hlasům zpoza železné opony než hlasům maďarských uprchlíků naleznuvších azyl ve Francii, to z nich čekal sotvakdo.¹³⁸ Výsledkem byl dlouhodobě trvající stav podobný kolektivní ztrátě paměti francouzské veřejnosti, kdy se až do pádu komunismu v roce 1989 o antikomunistických exulantech z východního bloku radši moc nemluvalo. Tento stav – i přes šok způsobený např. francouzským vydáním Solženicinova Souostroví gulag v roce 1974 – dovoľoval levicové veřejnosti stále nereflektovat brutální realitu komunistických režimů a opakovaně je obhajovat a dávat za příklad.¹³⁹

Závěr

Francie se v době budapešťských událostí nacházela ve složité vnitropolitické situaci ztížené zejména Alžírskou krizí. K tomu se přidal již delší dobu připravovaný plán na znovuobsazení Suezského průplavu a Francie si v tu chvíli musela vybrat své aktuální priority. Její prioritou byla a i zůstala vlastní vojenská akce. Francouzská veřejnost si pořádně událostí v - pro ni pocitově vzdáleném a železnou oponou odděleném - Maďarsku začala všimnout až po sovětské intervenci. Tehdy však už bylo na jakoukoliv přímou pomoc pozdě. Po začátku suezské operace, a tím spíše po následné sovětské intervenci, už byly jakékoliv akce veřejné podpory Maďarsku a protikomunistické bouře neúčinné. Francie ze své pozice západní velmoci maďarskému povstání nijak zásadně nepomohla. Svou aktivitou v Egyptě přitom spíše Maďarům notně zkomplikovala jejich postavení v rámci bipolárního světa. Maďarsko rázem nebylo jedinou aktuální konfliktní zónou s kontroverzním angažmá evropské velmoci. Jeho role byla vypárována Suezem a Maďarsko tak ztratilo na výjimečnosti a tudíž i poklesl celosvětový zájem o jeho osud.

Oproti tomu maďarská revoluce byla prvním momentem, jenž značně otrásl poválečnou dominantní pozicí PCF ve Francii. Způsob, jakým byla francouzská veřejnost informována o dění v Maďarsku, měl zejména po sovětské intervenci za následek ostrou polarizaci společnosti. Situace, kdy PCF a její tisk vydávali prohlášení, ve kterých vyzdvihovali sovětský zásah proti fašistické kontrarevoluci, kdežto

¹³⁸ (Marès 1998, 225)

¹³⁹ (Marès 1996, 48)

z opačného tábora přicházely zprávy o maďarských dělnických radách (v podstatě sovětech), které se vzbouřily proti útlaku ze strany komunistické stranické mašinérie přímo napojené na Sovětský svaz, vedla k výsledku, že si poprvé i značná část podporovatelů PCF začala klást otázku, jestli se něco neděje špatně. Výrazný prim v tomto směru hrál Jean-Paul Sartre. Ten sovětskou intervenci jednoznačně odsoudil a přitom v zájmu zachování silné levice ve Francii přišel veřejně s požadavkem demokratizace PCF a s konstatováním nutnosti jejího odstřížení od vlivu Moskvy. S výjimkou PCF se nicméně takřka celá Francie po několika týdnech plně navrátila ke svým alžírsko-suezským starostem a sovětská intervenční politika ve Východním bloku byla na dalších dvanáct let zapomenuta.

To však nebyl případ maďarské exilové komunity ve Francii. Nově příchozí vlna Maďarů se musela postavit čelem několika zásadním problémům. Jedním z nejnepříjemnějších byla takřka všudypřítomná propaganda PCF, která uprchlíky z východu líčila v podstatě jako fašisty a tudíž nepřítelé. Zejména v intelektuálním prostředí silně prosyceném levicovými názory bylo maďarské protikomunistické povstání, a tudíž i otázka exulantů, až do roku 1989 v podstatě tabu. Okolnosti povstání totiž značně delegitimizovaly snahy o nastolení socialismu prostřednictvím komunistického hnutí. V Maďarsku to byli totiž právě komunističtí vůdci, proti kterým se lid včetně dělnické třídy vzbouřil. Maďarští exulanti se ve Francii, stejně jako i v jiných zemích, potýkali rovněž s problémem generačního rozdílu v rámci komunity. Střet poválečného demokratického exilu a nově příchozí vlny značně komplikoval otázku vytvoření společné maďarské exilové politické reprezentace. Minimálně ze strany francouzského ministerstva zahraničí byli ještě v prvních letech po revoluci francouzští Maďaři – i když neoficiálně a tajně – relativně dost podporováni. Francouzská vláda si chtěla držet vliv na exilovou komunitu se značným zastoupením maďarských elit. Nicméně s nástupem Charlese de Gaullea a jeho politiky otevřené ekonomické spolupráce se zeměmi východního bloku veškerá tato podpora ustala. Z ničeho nic začalo být s maďarským porevolučním exilem nakládáno jako s nepříjemným břemenem ohrožujícím francouzské státní zájmy. Vrcholným příkladem této politiky bylo v roce 1960 odklizení několika set francouzských Maďarů na Korsiku během Chruščovovy oficiální návštěvy Francie.

Použitá literatura

Becker, Jean-Jacques. 2008. *Histoire politique de la France depuis 1945*. Paris: Armand Collin.

Bernard, Jean-Pierre. 1991. Novembre 1956 à Paris. *Vingtième siècle. Revue d'histoire*, vol. 30, No. 30, 1991,
http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/xxs_0294-1759_1991_num_30_1_2376 (5.5. 2010)

Békés, Csaba, Byrne, Malcolm and Rainer, János Maria. 2002. *Hungarian revolution 1956: A history in documents*. Budapest: Central European University Press.

Bourdache, Colette. 1980. *Les Années cinquante : la vie politique en France, l'économie, les relations internationales, l'Union française*. Paris: Fayard.

Chapsal, Jacques. 1993. *La vie politique en France de 1940-1958*. Paris: Presses Universitaires de France.

Dufoix, Stéphane. 2002. *Politiques d'exil – Hongrois, Polonais et Tchécoslovaques en France après 1945*. Paris: Presses Universitaires de France.

Fejtő, François. 1990. *Budapest, l'insurrection*. Bruxelles: Edition Complexe.

Fejtő, François. 1996. *La tragédie hongroise*, Paris: Pierre Horay.

Gati, Charles. 2006. *Failed illusions: Moscow, Washington, Budapest and the 1956 Hungarian revolt*. Washington, D. C.: Woodrow Wilson Centre Press.

Giraud, Henri-Christian. 2006. *Le printemps en octobre*. Monaco: Edition du Rocher.

Goetschel, Pascal and Toucheboeuf, Bénédicte. 2004. *La IVe République – La France de la Libération à 1958*. Paris: Librairie Générale Française.

Kayser, Jacques. 1957. La presse française et la crise de Suez. *Politique étrangère*, Vol. 22, No. 2, 1957, 203 – 213,

http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/polit_0032-342x_1957_num_22_2_2496. (5. 5. 2010)

Kriegel, Annie. 1968. *Les Communistes français*. Paris: Seuil.

Lasky, Melvin J., Bondy, François and Aron, Raymond. 1957. *La Révolution hongroise: histoire du soulèvement d'octobre d'après les documents, les dépêches, les rapports des témoins oculaires et les réactions mondiales réunis*. Paris: Tribune libre.

Lefévre, Denis. 1992. *Guy Mollet – Le mal aimé*. Paris: Plon.

Marès, Antoine. 1996. “Témoignages d'exilés et de réfugiés politiques d'Europe Centrale en France après 1945.” *Matériaux pour l'histoire de notre temps*, Vol. 44, 1996, 48-54, http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/mat_0769-3206_1996_num_44_1_403054 (5.5. 2010)

Marès, Antoine. 1998. “Exilés d'Europe centrale depuis 1945.” *Toute la France : Histoire de l'immigration en France au XXe siècle*, eds. Gerverau, Laurent, Milza, Pierre and Temime, Émile. Paris: Somogy.

Nagy, László János. 2007. “L'Affaire de Hongrie et la question algérienne à l'ONU.” *La Crise des Empires Suez-Budapest 1956 : Actes du colloque internationale Szeged 29.-30. IX. 2006*. 7-12. Szeged: JATE Press.

Nagy, Miklós. 2007. “Les Répercussions de la révolution hongroise de 1956 dans le Parti Communiste Français.” *La Crise des Empires Suez-Budapest 1956 : Actes du colloque internationale Szeged 29.-30. IX. 2006*. 35-42. Szeged: JATE Press.

Poster, Mark. 1975. *Existential Marxism in Postwar France – From Sartre to Althusser*. Princeton: Princeton University Press.

Touchard, Jean. 1956. “De l'Affaire Lecoœur à l'Affaire Hervé.” *Revue Française de Science Politique*, vol. 6, No. 2, 1956, 389-398., http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/rfsp_0035-2950_1956_num_6_2_402699 (30. 4. 2010)

Winock, Michel. 1985. *La République se meurt 1956-58*. Paris: Seuil.

Winock, Michel. 1997. *Le Siècle des intellectuels*. Paris: Seuil.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Chronologie událostí na přelomu října a listopadu 1956 (tabulka)

Příloha č. 2: Rozložení sil ve francouzském Národním shromáždění po volbách 2. ledna 1956 (tabulka)

Příloha č. 3: Průměrný náklad hlavních pařížských deníků za období říjen-listopad 1956 (tabulka)

Přílohy

Příloha č. 1: Chronologie událostí na přelomu října a listopadu 1956 (tabulka)

	Maďarsko	Suez	Francie
23.10.	Budapešťské povstání - Gerő žádá Moskvu o pomoc		
24.10.	Nagy nahrazuje Gerő na postu předsedy vlády		
25.10.	Masakr 200 neozbrojených vede k boji povstalců proti bezpečnostním složkám AVO – Kádár střídá Gerő v čele strany		První článek v l'Humanité
26.10.			Pineau odmítá jakoukoliv podporu maďarské „reakci“
27.10.	Nagy tvoří novou vládu		QdO nechce srovnání s Alžírskem
28.10.	Sověti vyklízí Budapešť		
29.10.	Počátek propouštění politických vězňů	Izrael zahajuje pozemní ofenzívu	
30.10.	Osvobození kardinála Mindszentyh		Francouzsko-Britské ultimátum Izraeli a Egyptu
31.10.		Bombardování egyptských letišť F-B letectvem - Eisenhower odsuzuje F-B intervenci	Snaha QdO zabránit zastínění Budapešti Suezem
1.11.	Vystoupení z Varšavského paktu – Žádost o dohled OSN – Obklíčená Budapešť	Násir vyhláší stanné právo	
2.11.	Zpráva pro OSN o posilování sovětských vojsk	OSN požaduje zastavení palby - Gaza kapituje - Izraelci postupují přes Sinaj	
3.11.	Vláda národní jednoty s pouhými 3 komunisty	Egypt v reakci na bombardování blokuje kanál potápěním lodí	F a B oznamují podmínky k zastavení palby
4.11.	Sovětská invaze – Prosovětská vláda Kádára – Pouliční boje		
5.11.	Valné shromáždění OSN vyzívá SSSR ke stažení sil	F-B paravýsadek v Port Saidu a podél průplavu - Bulganinova zpráva Molletovi, Edenovi a Ben Gurionovi hrozící jaderným útokem	Studentská demonstrace proti sovětské invazi
6.11.		F, B a I přijímají podmínky příměří	
7.11.		Valné shromáždění OSN požaduje stažení zahraničních vojsk z Egypta	Masivní protikomunistické demonstrace v Paříži - 3 mrtví během bojů o sídlo PCF - PCF ruší oslavy VŘSR
8.11.		OSN chce do Egypta poslat mezinárodní mírové síly	Krach komunistické demonstrace v Paříži – Stávka dělníků v továrně Renault solidarizujících s Budapešti
9.11.	Valné shromáždění OSN požaduje okamžité stažení sovětských vojsk		Výzva odborových svazů FO a CFTC ke stávce na důkaz solidarity s Budapešti

Bakalářská práce

10.11.	Poslední den koordinovaného odporu	SSSR nabízí Egyptu vyslání dobrovolníků	Mše za Maďarsko v Sacre Coeur de Montmartre
12.11.	Maďarsko odmítá dohled OSN – Rezoluce Valného shromáždění OSN odsuzující sovětskou politiku vůči Maďarsku	Egypt přijímá návrh OSN na dohled mezinárodními silami	
13.11.			Krach akčního dne odborů (CGT) - Shromáždění na počest Budapešti na Vel d'Hiv - Triumfální uvítání týmu Honvéd Budapešť

Zdroj: (Kayser 1957, 203-204), (Bernard 1991, 80-81), (Fejtó 1996, 334-335)

Příloha č. 2: Rozložení sil ve francouzském Národním shromáždění po volbách 2. ledna 1956 (tabulka)

	Počet hlasů	Získaná %	Počet zastupitelů
	5 503 000	25,3	150
Republikánská Fronta (vláda)	SFIO	3 366 000	15
	URAS	225 000	1,1
	Radikálové a UDSR	3 049 000	14,5
		2 407 000	11
Středopravá	MRP	838 000	3,5
	RGR		14
Koalice		3 572 000	17
	CNIP	802 000	3,3
	URAS		17
	2 476 000	12	52
	UDCA		

Zdroj: (Goetschel, Toucheboeuf 2004, 517)

Příloha č. 3: Průměrný náklad hlavních pařížských deníků za období říjen-listopad 1956 (tabulka)

Ranní vydání	Průměrný náklad za období říjen-listopad 1956
L'Aurore	456 928
Combat	58 604
Le Figaro	480 663
Franc-Tireur	97 190
L'Humanité	220 710
Libération	122 423
Parisien Libéré	964 820
Večerní vydání	
France-Soir	1 315 646
Le Monde	193 056

Zdroj: (Kayser 1957, 204-205)

English summary

Bachelor thesis „French reaction to the Hungarian revolution 1956“ is a complex analysis of the events connected to the Hungarian armed uprising against the ruling totalitarian communist regime in the autumn of 1956. It's focused on the reaction from the side of the French republic, French press, public and intellectuals. It treats as well the situation of the Hungarian immigrants who came to France in the aftermath of the suppression of the Hungarian revolution by the Soviet army. The key question that this paper deals with is the reflection whether it was more France who influenced the Hungarian revolution or whether it was Hungarian revolution that had more significant influence on French society.

By the end of October 1956 the French Fourth Republic found itself in a difficult situation. The fragile political system of parliamentary republic faced the problem of the decolonisation war in Algeria; the minority government of Guy Mollet suffered from an enormous weakness and – as common for the whole post-war period – the strong position of the French communist party PCF served as another destabilizing factor. In addition there was the plan for the retake of the Suez Canal in cooperation with the British and Israelis that was about to be realised in following days. The French decision about actual priorities and national interest at the turn of October and November has been done in advance.

When the Hungarian revolution broke out, the French were about to set their feet on the Egyptian soil. Leading French politicians and diplomats used the Hungarian topic clearly as a possible means with which they tried to divert the international interest from their own military operation that was about to begin. If before the Soviet intervention French diplomacy had done everything possible against the creation of a peacekeeping mission of UN forces for Hungary – in order to not to let the Hungarian state of human rights be compared to e.g. Algerian one –, then with the Soviet attack it was France and Great Britain who started to act at first sight as the main protectors of Hungarian people. Indeed, it was first of all their Suez operation that has blocked the whole system of the UN and thus the UN's capacity to act in favour of Hungary.

With regards to the French public, we may see that it wasn't until after the Soviet intervention on the 4th of November that French people started to act. There appeared such currents on the democratic side of the population which manifested against the Soviet intervention, supported morally the Hungarians and were getting

constantly angrier about the way how the French communists referred on Budapest. However, the demonstrations of popular disagreement with Soviet politics were of no use especially when faced with the activities of the French government that had made impossible any kind of aid for Hungary under the patronage of the UN.

In the end it was more the Hungarian events that positively influenced French society than the reverse. There appeared a certain part of fellow-travellers of the PCF who started to ask themselves whether everything was alright since the communist media had informed them about the suppression of a counter-revolution in Hungary, when all the others talked about the resistance of Hungarian people, including the working class, against their oppressors – hardcore pro-Soviet communists and Soviet army itself. It was the first time since the end of the war that the PCF went through such a conflict against, not only the democratic majority, but even an important part of its' own supporters. Besides a few violent conflicts between anticommunists and communist radicals in the streets of Paris, it was especially several leftist intellectuals' criticism that caused these troubles to the PCF. Among these intellectuals was Jean-Paul Sartre who made the most visible effort to democratise the PCF and to cut it off from its dependence on Moscow. All this is based on the reflection of the Hungarian experience. However these efforts went in vain. In the end it lasted 12 more years until in 1968 the Soviets invaded and occupied Czechoslovakia, and gave this way another, and by then indisputable, pretext to many Western communists to either leave the party totally, or at least definitively split with USSR.

The events of 1956 resulted in a new immigration wave of Hungarian refugees to France. This new exile generation had to face several problems. Besides the omnipresent propaganda of the PCF, that described eastern refugees as fascists, it was especially difficult to achieve the unification of the Hungarian exile community. This was caused by the parallel existence of three Hungarian exile communities. The Horthysts' generation; the one composed of democrats who fled the country at the beginning of the communist rule; and the last one consisting of the 1956 refugees. The democratic exile and the generation 1956 tried several times to unify. However they never made this union be sustainable. From 1958 the eastern bloc exiles status started to get totally shifted. The creation of the fifth republic by Charles de Gaulle totally reshaped the eastern politics of France. Hungarian exiles found themselves to be seen just as an unwanted entity that complicated new French economic treaties with Soviet satellites.